Nr. 51 HAMICPE שנה שלישית

המצפה

עתון שבועי

לכל עניני החיים, לספרות ולמדעים ולכל עניני היהודים

יוצא לאור בכל ערב שבת

מחיר החתימה על „המצפה" עם ההוספה הספרותית החדשית:

באוסטריא-אונגריא:

לשנה . . . . . 7 כתרים
לחצי שנה . . . 3.50 „
לרבע . . . . 1.75 „

באשכנז:

לשנה. . . . —.8 כתרים

ביהר הארצות:

לשנה 9 כתרים — 9.50 פראנק.

על „המצפה" בלי ההוספה הספרותית אין לחתום.

אין הנחה מהמחיר.

מחיר מודעות או הזכרות לנפטרים לפי גדל השטח.

ברכת מז"ט חצי הכתר. בראש הגליון שני כתרים.

גליון בודד 12 הלר.

מכתבים בלתי חפשים לא יתקבלו.

כ"י, שלא נדפס, לא יושב לבעליו.

המשנה מקומו עליו להודיענו מיד לא רק שם מקומו החדש, כ"א גם שם מקומו הקודם.

האדרסה לבית המערכת ולאדמיניסטרציה:

„Hamicpe"
ul. Św. Sebastyana 32, Kraków.

קראקא ד' טבת, פ' ויגש תרס"ז. גליון נא Kraków, 21 Grudnia 1906.

„המצפה" לשנת 1907

גם עתה בהכנס „המצפה" לשנה הרביעית לקיומו לא נבטיח, לא נתפאר, לא נצלצל בשמות, לא נצוח במליצות, כל היודע את הצרך שיש ב„המצפה", העתון העברי האחד בקונטיננט האירפאי, שעמד בשנות הקריזים, הוא יעמד לימיננו גם להבא. רק בזאת עלינו להתפאר, כי קיום „המצפה" זה שלש שנים הוא ערובה נאמנה, כי יתקים גם להבא וקוראיו ישבעו ממנו רצון כמו עד כה.

מאת קוראינו, שנשלם עתה זמן חתימתם נבקש, כי ימהרו עתה לחדש חתימתם ומאת כל חובבי שפתנו נדרוש בשם אידיאלנו, להמציא חותמים לעתון השבעי הזה, אחרי שנוכחו, כי בן קימא הוא וזה דבר נדול בזמננו.

הנני מברכת את רעותי היקרה מרת סאלומיא האָניג להתונהה עם מר יעקב געווירין.

מרים לאזער.

הקבליפיקציה של הרבנים בגליציא.

כל היודע פרק בדברי ימינו רואה, שחיינו הצבוריים, הכלכלים והדתים נעתקו בסבת הגלות והטלטולים ממקורם ולא התפתחו עפ"י קו ישר היוצא מהחמר, שהונח בראשונה. ארגניזם שלנו נתעקם, נתפתל באופן שאך תקון רדיקלי בכחו להעמיד את חלקי השלד על מקומם. אך מי זה יקבל על עצמו דבר כזה אם אין לנו אבטריטט, שדעתה נשמעת.

אחד הדברים הצריכים תקון הוא הקבליפיקציה של הרבנים בגליציא ובפרט בעירות הקטנות, כי המצב הנכחי לא יוכל להשאר כמו שהוא, וחובה גדולה מוטלת על הרבנים לחוס בעצמם על כבודם ועל כבוד התורה ולעשות סדרים בענין זה. מה הוא הקבליפיקציה של הרבנים בעת ההוה? — „הורמנא" כתובה ע"י גדול אחד בשפה שרועה וקלוטה. וכותבה משתמש במליצות קבועות: „יורה יורה ידין ידין", „עיניו כיונים על אפיקי הש"ס", „שוחה בים התלמוד" וכדומה. על „הורמנא" כזאת יושב אברך ומינע את מחו כמה שנים — וכהונת רבנות משיג אח"כ איזה „נכד" ע"י מליצת צדיק אחד, יען כי תעודה כתובה כידי איש אחד, אף שהוא רבן של כל בני הגולה, אין בכחה להתחרות עם מליצת צדיק הדור.

בנוהג שבעולם הקולטורי, שכל איש הרוצה לעמוד על כור הבחינה באיזה מקצוע, אחרי שקרא ושנה, עליו להציע תעודות מלמודיו ומעשיו בזמן העבר. הבחינה בעצמה נחלקת לשני חלקים: בחינה שבכתב ובחינה שבע"פ. בשעת הבחינה שבכתב יושבים פרפסורים ומביטים על כל צעד וצעד של הקנדידטים, לבל יעשו איזו ערמה. אחרי שנגמר הענין לוקח הפרופסור מכל מקצוע מיוהד את הנבחן, מבקר מעשי ידיו, מבחינו ומנתחו ונותן את משפטו. בשעת הבחינה שבע"פ יתאסף ועד בן כמה חברים, כל אחד בוהן במקצוע שלו, ויושב בראש אחד שומע. אהרי הבחינה יתאסף הועד שנית, יביע את דעתו, עורך את הקלסיפיקציה והקנדידט מקבל את תעודתו עפ"י מספר סדורי, שהעתקתה נמצאת בקטלוג הבללי. בתעודה כזאת מבקש לו הקנדידט עמדה בחיים ומשיגה הגם אצלנו כך? ואם לא היה לכבוד לכל בית ישראל, שגם אצלנו יתאסף ועד כזה בלכוב או בקראקא פעם אחת בשנה, שהבריו יהיו שלשה או ארבעה גדולי הדור ולפניהם יעמוד הקנדידט לבחינה? התעודה תכתב ע"י קמיסיה שלמה, שמוניטין של חבריה יצאו בעולם, בסגנון פשוט: ממקצוע זה קלסה „טובה", מהשני „טוב מאד" וכדומה או סתם פטנט לדין ולהורות, שהעתקתו תהיה נרשמת בקטלוג מיוהד בתור אמצעי — שמירה בפני הרמאים, ושבעליה יוכלו להשיג דופליקט, כאשר יאבד הארגינל. — סדר כזה היה פועל הרבה על רגש היפי והישר של הקהלות, והפרבילניום של הנכדים לאט לאט חלף הלך לו, מלבד הערך המחלט, שהיה לסדר כזה.

כמובן אופן ההכנה לבחינה של הקנדידט גם הוא צריך שנוי ותקון. ראוי היה, שכל אחד ישב

פיליטון.

חסד של אמת.

חיים פייטל סובב אצל החותן. דברים הללו צריבים באור. קשה אמנם לבארם כדיוק, אבל כל מה שאפשר לבאר נבאר. חיים פייטל היה בחור „שידע ללמוד" ור' מענדיל האלצמאן „קנה" אותו כתור „בחור חשוב" לחתן לו. החזיק אותו בביתו עדן ועדנים בעת שחיים פייטל דאג שלא תשאר הארץ תהו, עד אשר „ירד מהמזונות". חותנו הקצה לו דירה מיוחדת בחצרו ובין כך „סחר" חיים פייטל מעט בהנדן שלו עד שזה האחרון אזל לו. ועתה סובב חיים פייטל אצל חותנו. והמשביל יבין. ובתור יותר באור נעיר על „הסבוב" הזה בכלל, כשהוא בא דרכו לבא אחרי „המזונות". „בשיורדים מהמזונות" מתחיל „הסבוב". אבל „הסבוב" הזה אין כו בדי „למלאות את הריקנות שבחיים", כמו שאומרים הפלסופים, או אין בו כדי „להמית את העת", כמו שאומרים אנשים פשוטים. סבב חיים פייטל אצל חותנו, סבב בשוק בין הסוחרים ולא מצא שום ענין לענות בו, דבר שימלא את הריקנות שבחייו או להמית את העת.

ישב חיים פייטל וחשב על הדבר ורעיון נצנץ במחו — ליסד חברה. התרגש חיים פייטל ולבו התחיל נקפו, כאותו הממציא ברגע הראשון, שנצנץ במחו רעיון על אדות המצאה חדשה, העומר נרעש תחת הרושם של הרעיון החדש בטרם ישתחרר מן הרושם ויבשר לבקר את הרעיון בקר רוח ולבו נקפו ותולה בין תקוה וחשש. ליסד חברה חדשה ולהיות לה לראש, מה יפה הרעיון! אבל בזה עודנו לא נושע, כעבור ההתפעלות הראשונה התחיל לעיין בדבר בקר-רוח. איזו חברה? מה תהיה מטרת החברה? וחיים פייטל מעיין ומעיין מתקשה ומתקשה. אבל הוא „יהודי למדן ומוצא עצה": אם קשה למצא תעודה ומטרה להחברה, שהוא אומר ליסד, הלא דבר נקל הוא למצא לה שם. וכשיהיה להחברה העתידה להברא שם אז יורהו השם מה תהיה תעודת החברה. חיים פייטל מתגאה על שכלו החריף והוא מתחיל להעביר לפני רוחו את שמות כל החברות ששמע מעודו: „יד חרוצים" לא, היא שם של חברות בעלי מלאבות ועמהם אינו רוצה לבא במשא ומתן; „בקור חולים" הוא עוקם שפתיו, לבא במגע ומשא עם חולים לא דבר נעים הוא; „חברה תהלים", בבר ישנה בעיר חברה הנושאת עליה שם כזה; „חברה ש"ס", בנ"ל; „חברה נושאי המטה", הוא ירא מפני המתים; „שומרי שבת", חיים פייטל עומד ומעיין בשם הזה ומפילו. השם הזה לא הביא אוהו לידי החלטה נכונה בנוגע להעודתה של חברה, אשר תשא עליה את השם הזה; „מחזיקי הדת", לא, גם כן מטעם הנ"ל; „חברה לינת הצדק", השם הזה אינו לוקח את לבו; „שפה ברורה", במרמה לו ששמע פעם שם כזה, אבל אינו יודע מה טיבה של חברה הנושאת עליה שם בזה; „חברה הכנסת בלה", אינו רוצה בזה, פשוט אינו רוצה; „חובבי ציון", חברה כזאת כבר ישנה בעירו; „חסד ואמת", חיים פייטל חושב מעט וקופץ ממקומו בבעין אותה הרגשה, שמרגיש הממציא ברגע הביאו את המצאתו החדשה אחרי עמל רב לידי גמר בידיעה ברורה, שהמצאתו נבונה בלי שום פקפוק. תשועת ד' דרבה תמיד לבא ממקום אשר לא יקוה בן אדם. מי האמין בי מהשם „חסד ואמת" תבא ישועתו? בין בל השמות, שעברו במחו של חיים פייטל, השם הזה הוא לפי שכלו הפשוט של בן אדם, היותר בלתי מוכשר להמטרה, ששם חיים פייטל נגד עיניו. ראשית, השם הזה מורה על התעסקות עם מתים, בי „חסד שעושים עם המתים הוא חסד של אמת" וחיים פייטל אינו אוהב התעסקות בזו. פשוט, ירא הוא מפני המתים. והשנית, חברה הנושאת עליה שם כזה כבר ישנה בעירו. בבחנו את השמות האחרים די היה אחד מהמעצורים השנים הללו בדי להניח מהשם ההוא ולהפילו ובשם הזה שני מעצורים תלויים ויוכל להם!...

איזה זמן, שנה או שתים בבית מורה הוראה וילמוד למוד מעשי. כאשר יראה בעיניו את הריאה, את הכבד, הטחול וכדומה ויתרגל בדיני תורה בדיני ממונות ובכל יתר עבודת הרב, נקל יהיה לו להבין את דברי הפוסקים וגם הלמוד ישאר בזכרונו. „חרב על הבדים ונואלו — חרב על היושבים בד בבד וכו׳״ -- אמרו חז״ל ודבריהם נושאים בד בבד עם מאמר פדגוג אחד: „הלמוד מחויב לעבור דרך החושים״, החושים מובילים ע״י עורקי ההרגשה את המושגים, שאנחנו מקבלים מהעולם החצוני אל התחנה הכללית, שהוא המה ונקבעים שם. לעמת זה למוד בעזר הדמיון הוא מינע מאד, ובבואנו להשתמש בידיעותינו, שרכשנו לנו באופן כזה בעולם המעשי, לא נמצא ידינו רגלינו. על הרבנים לדעת גם פרק בדברי ימינו, שבלעדיהם כמה מאמרים בתלמוד ישארו סתומים. ואצ״ל שעליו להיות בקי בתנ״ך, אלא עליו לדעת גם מעט דקדוק שפ״ע, מעט חימיה הנצרכת לאו״ה, עפ״י היסוד המונח בהכמה היא, שהבור שני יסודות (סינטזה) אינה דומה כלל ליסודותיו. ע״י חבור שני אטמי מימן ואטם אחד חמצן נשיג „מים״, שאינם דומים כלל לא ליסוד חמצן ולא ליסוד מימן. בזה היינו רוכשים המר רב לענין בריה בפני עצמה וכדומה. כן על הרבנים לדעת מעט זואלוגיה, שעל ידיה היו מבינים את בנין גום של הבהמות והחיות השיכות להטפוס „בעלי הוט השדרה״. אינני חפץ להכנים הולין לעזרה הלילה. ענינים כאלה אין צרך ללמוד בספרים הכתובים בשפה זרה, גם בספרתנו ישנם ספרים כאלה.

פה המקום להעיד גם בדבר התאר „מורה מורינו״. אצליהם כל מי שגמר חוק למודיו, אם „משפטים״ — מקבל תואר ד״ר למשפטים, אם פילוסופיה — ד״ר לפילוסופיה, ואינם צריכים לחכות עד שישיגו כהונה. ואצלנו כל זמן שרבנינו אינם משיגים „רבנות״ — אסור להם להשתמש בתאר „מורה מורינו״. תינוקות שלנו אומרים על רוק עברי שאינו „יהודי״, מפני שאין לו שטריימיל. נכד ע״ה, שרק ע״י השתדלות תקיפים קבל כהונה, משתמש בתאר „מורה מורינו״ ברוב פאר, ודינו מורה הוראה, שקרא ושנה וכל הענינים הדתיים נחתכים על פיו, נקרא רק „מו״ץ״. היש חמס גדול מזה?

מאסטי וויעלקיע. יעקב הכהן רפפורט.

ענינים מדינים

חוק תקון הבחירות. עוד בנסיון אחד היה על החוק לעמד וגם יעמד בו אם לא יבזכו כל משערי השערות. הועד, שקבע בית האדונים, להועץ בדבר החוק, החליט ברוב דעות לדרוש בחוק הזה שני דברים: א) זכות בחירה בפולה לכל זכר מבן ל״ה שנה ומעלה, ב) קציבת מספר קבוע לחברי בית האדונים, שלא יוכל המושל להושיב בו במקרה אנשים רק בגלל שהוא חפץ ביקרם, כי בזה ירד כבוד הבית ואין לו ערך בית מחוקקים. ראש המניסטריום מהר לערוך חוק ע״ד קציבת מספר מאה ושמונים איש בבית האצילים, למען לא יעשו האדונים הרמים את חוק תקון הבחירות תלוי בזה. יש לקוות, שבית האדונים בכלל לא יחפוץ לקבל על עצמו את אחריות הפרת החוק, שהקיסר ורוב העם חפצים בו.

המצב ברוסיא. טעתה הממשלה הרוסית אם בטוחה היתה, כי ביד חזקה ובחימה שפובה תרכא את המרידה עד כלותה. אך הגדילה בזה את הקצף ובכל עת מצוא תתפרץ שנית. במה שהגן הממשלה על המאות השחורות והתגן לעשות ברצונן בזה תהרס בעצמה את הסדרים שהיא רוצה להשיב. הזדון מוליד זדון גם מצד האחר. כן שלחו שלשה אנשים יד באדמירל דובאסוב, שהיה גנרל-נציב במוסקוא ויורו עליו ויזרקו עליו במכה. הוא לא נזק, השעה משחקת עתה לאדירי הממשלה. בראדום שלחו מורדים יד בשר הזנשדרמים ויזרקו עליו במבה, רגלו האחת נקרעה. בפטרבורג ובאדסה שדרו כנקים, בבסארביה היתה מלחמה גמורה בין מורדים ובין שוטרים, רבים נהרגו. בריגא נגלה קשר נגד חיי הנציב. בווארשא הושמו במאסר כל ראשי הסוציאליים והפולנים והדבר מעלה קצף ודורש נקם. אותות רבים יעידו, כי המרידה תתפרץ שנית ביתר עוז והתגברת הריאקציה היתה רק לפי שעה. — בחיקוב ירו מורדים על שוטרים ויהרגו אחדים מהם. — בפטרבורג נתפשו ק״נ איש על הסיתם אנשי צבא למרוד. חמס ושוד, גזל ומכות, הם הם מקרי יום יום בכל ערי רוסיא ואלה הם הסדרים, כי אלה הם תכן כל חיי הצבור בימי שלום בארץ אשר גנבים ולסטים מושלים בה — ברשות ממלכות אירפה.

בטול מועצת הממלכה באשכנז. ממשלת אשכנז בגאותה בטלה בשם הקיסר את מועצת הממלכה האשכנזית, יען דחה הרוב בו את דרישותיה לצרכי מושבותיה באפריקה. באשכנז אין הכל הולך למישרים בעת האחרונה. כריתת הבריתות בין הממלכות השונות, שאשכנז נשארה בהן גלמודה ואין דורש שלומה מלבד אוסטריא, הראתה, כי שנואה אשכנז בין העמים בגלל גאונה וגם את חתיתה ואימתה אינם מבירים. אחרי האספה הכללית של הממלכות באלגזירס דמתה אשכנז, כי הבריעה את צרפת והגזל ממנה את שלטונה במרוקא ועתה באשר פרצה המרידה בכל תקפה במרוקא, הכרחה אשכנז לשתוק כאשר שלחה צרפת ספינות מלחמה למרוקא והיא מטילה שם אימתה. עתה נגלה, כי גם בארצה פנימה אין ממשלת אשכנז אהובה וגם לא נוראה. הרוב במועצת הממלכה, המכיל את הגדולה בכל המפלגות המפלגה המרכזית של הקתולים הרומים, שהממשלה היתה רגילה להשען עליה בכל עת מפני חנופותיה לקתולים ולמחזיקים בנושנות — בגד בה. המפלגה הזאת עזבה את הממשלה בעת שהיא צריכה לה ביותר, מאנה להסכים להוצאות המושבות מחמל נפש הממשלה, ילד שעשעיה, שכבר הוציאה עליהן במה מאות מיליון וצבא רב הוציאה להורג בגללן. לא הועילו דברי המוסר של הקנצלר בילוב ושר המושבות החדש דרנבורג, שהסבירו לבאי-כח העם, כי הרפה היא לאשכנז לנטוש עתה את המושבות אחרי ההוצאות העצומות ואחרי המלחמות הרבות עם השחורים ילידי הארץ, איך תכנע אשכנז האדירה גברת ממלכות לפני בושים פראים? הכל ללא הועיל. הסוציאליים אומרים, כי אין צרך לשחק במיושבות ולהוציא ממון ודמים עליהן רק מפני הכבוד אחרי שהעם הראה, כי אינו רוצה בהן ומפלגת המרכז חשבונות פרטים לה עם הממשלה וכפי הנראה רע בעיניה, כי סוחר פשוט מזרע היהודים נעשה מניסטר למושבות ולא בן אצילים, בנהוג באשכנז. אחרי ריב פרטי, שהיה בין המניסטר הזה ובין ראש המפלגה הקתולית ראָרן, גמרה לדחות את הצעותיו ויהי מה. בממלכה אחרת יסוגו המניסטרים אחור באופן הזה ובאשכנז אין נוהגים כן, שם שולט עוד בעין ממשלת יחיד, כפית העב לעשות רצון המושל, בטול הפרלמנט דומה ממש לבטול הדומא הרוסית. אך תחת ששם ברוסיא ידעה הממשלה, כי בבחירה אחרת תנצח היא את שונאיה, באשכנז אין הדבר כן. פה יתרבו בבחירה החדשה, שתהיה בסוף החדש הבא, רק שונאי הממשלה, הסוציאליים יתגברו עתה יותר מאשר הם וגם הפולנים שונאי הממשלה יכנסו עתה אל הפרלמנט בתוספות על מספרם. הממשלה רק תבוש מגאונה.

הממשלה והכנסיה בצרפת. מאן אבי הקתולים ברומא להסכים לחוק פרוד הדת מעניני המדינה, אף שהחוק החדש נתן מקום לסדר את כל עניני הדת על ידי קהלות דתיות, כמו שהיו מסודרים עד כה ע״י הממשלה. עתה מלחמה קשה לממשלה עם הכנסיה והממשלה היא התקיפה. היא מגרשת עתה את כל ראשי הכהנים מבתיהם, כי הבתים שייכים לממשלה, היא סוגרת את בתי חנוך הכהנים, כי הבתים לה הם ויכולה היא גם לסגור את כל הבמות, לבלי יתאסף בהן העם לתפלה. בכמה מקומות בא הדבר לידי מלחמת העם בצבא. בקצת מקומות קימו חשובי הקתולים בלי הכהנים את החוק, לבקש רשיון לאספות בבמות לכל השנה, למען לא תסגרן הממשלה.

טל המצפה

ההכנות לבחירות.

הועד הממונה על חוק הבחירות במועצת הממלכה דחה את ההצעה לאסור על הכהנים להשתמש בדרשותיהם בבמות לאגיטציה בשעת הבחירות. ידיהם חפשיות איפא והם יודעים בחם הרב ביחוד בגליציא ארץ מחשכים. בבר החלו פה את עבודתם בגלוי. בכל בתי הפקודות והצבור נמצאים ברוזים מרעישים אל העם, להתחבר אליהם ולהציל את הארץ מהסכנה הצפויה לו מיד החפשים. הם מיסדים בכל מקום חברות נוצרים-סוציאלים והחברות האלה היינה ארגניזציה עצומה של קלריקלים ואנטישמים, חומה בצורה, לבלי

שמעו! בנוגע למעצור האחרון חיים פייטל הוא יהודי למדן וכו׳. מה עשה? הטיל את המלה הקטנה „של״ בין שתי המלות „חסד״ ו„אמת״ ונתהוה שם חדש „חסד של אמת״ וחברה שתשא עליה שם זה עוד אינה בעירו. וגם את המעצור הראשון, הוא הוראת השם המורה על עסק עם מתים, שם שכלו הלמדני למישור. תעודת החברה תהיה לא התעסקות עם מתים, שיש בהם ממש, שיכולים למששם ולראותם, כי אם מתים שאין בהם ממש, שאין יכולים למששם ולראותם, נשמתין דאזלין ערטלאין. וזה דבר החברה: כל חשוך-בנים ר״ל יתן ידו להחברה וישלם סכום ידוע לקופתה ואחרי מאה ועשרים שנה תשכור החברה איש, שיאמר קדיש וילמוד משניות בעד נשמת החבר שהלך לעולמו. הנה תעודת החברה מתאמת עם שמה ועסק עם מתים ממש אין כאן. וחיים פייטל לא יכול לישב בחדרו ותכף רץ בצבי השוקה. עתה נתגלה כשרונו הארגניזטורי השרוי בתוכו והוא לא ידע. וימהר ויחפש אחרי בעריש באקסערבוים חשוך-הבנים ויציע לפניו את מחשבותיו. האחרון נאות לתת לו את ידו ובאותו מעמד חלקו ביניהם את שתי המשרות הראשיות. חיים פייטל יהיה הראש להחברה החדשה ובעריש הגזבר.

בלילה ההוא מוצאים אנחנו את חיים פייטל יושב בפוף לפני שלחנו ומחבר „קול קורא״, אשר בו הוא מברר את נחיצות החברה, שהוא אומר ליסד. וממחרת נדפס „הקול קורא״, אשר תחתיו התנוצץ שמו מפורש באותיות גדולות. בערב שבת הדבק בכל בתי הכנסיות ובתי המדרשות. במוצאי שבת התאספו חשובי בנים אחדים בביתו של חיים פייטל העומר בחצר חותנו, נשאו ונתנו בדבר והתקנות נתקנו לשלחם אל נציבות המדינה לאשרם.

לא עברו ימים מועטים ובבית הקהל רואים אנחנו אספה גדולה, שאליה באו לא רק חשובי בנים, כי אם גם אנשים, שברבם ד׳ בפרי בטן, אבל אינם בטוחים בבניהם בנוגע לאמירת קדיש אחרי מותם, או שאינם מוצאים את הקדיש של בניהם מסוגל למלאות את תעודתו מחמת ההתנהגות הבלתי הגונה של אלה האחרונים. גם אנשים שעינם גדולה ואינם מסתפקים במה שיש להם ורוצים בעולם הבא שפע מכל עברים. ובאותה האספה נתיסדה החברה „חסר של אמת״ וחיים פייטל הוא לה לראש. לא אאריך עוד. בעבור זמן קצר עלתה החברה בפורחת, אמצעיה מתרבים והולכים, כי הוצאותיה מעטות מאד בערך אל הכנסותיה ובראשו של חיים פייטל מתארג רעיון חדש — לבנות בית הכנסת חדש בשם „חסד של אמת״.

עזיאל לביש קארנבליטה.

תת כל רוח חפשי לחדור אל העם. הם אומרים בכדוזיהם, כי יחברו את העם באהכה קתולית וצדק ומישרים, יכניסו אל בתי העם את עקרי הקתולות להושיעהו, להציל כל עשוק, להגין על הפועלים ועל כל החלשים. אנחנו יודעים מה „האהכה הקתולית" הזאת לנו, טעמנו אותה, שתינו, מצינו את קבעת כוס הישועות הזאת. נוכל לשער מה נכון לנו מן הארגניזציה החדשה הזאת, שפרשה רשתה בשדה הפוליטיקה ובשדה הכלכלה. וקול נשמע גם, כי כל המפלגות הפילניות נכונות להתחבר לאגודה אחת, להלחם כשעת הבחירות בסוציאליים וביהודים. אף מפלגת הדמוקרטים הקראקאים, שאליה נמנים הד"ר גראָס ורוב הארבוקטים הגדולים עם הקטנים בקראקא וגם החסידים, אף היא תמנה באגודת המפלגות הפולניות. ומצד אחר מהאמצים בוגדינו עם הד"ר לעוועגשטיין בראשם להפר את בחידות יהודים נאמנים במחוזות היהודיים האחרים. הם חוהרים בסתר התחינו, למכרנו בעד חניפות נאוה של אדוניהם בעלי נפשותיהם. ואנחנו עומדים מרחוק בכל התנועה הרבה הזאת כילדים פתאים, הבוטחים בגדולים וחכמים מהם. העד כה תגיע מדת ההתרשלות בתוכנו עד אשר נחשה גם לעת כזאת, אשר זרים ובוגדים עושים מסחר בנפשותינו ומחלקים שללנו? הנוכל גם עתה לעשות פוליטיקה פולנית בעת שרקלריקלים והכהנים עומדים בראשה ומכניסים את כל העם תחת כנפיהם? הנמתין עד אשר יגרשונו מקרבם בבושה וברוק על פנינו?

סנבלט הקראקאי וחבריו בעבודתם.

בחוברת י"ב של „רמת המצפה" במאמרי „אור חדש מציון" מלאתי אחרי דברי הרב הגאון רא"י קוק אבד"ק יפו, להעריך את הערך הרם אשר לפלפולים וחלוקים, אף אם לא נאמרו כי אם בדרך שנונה וחדוד ולא הלבה למעשה. ואלעג למשכילי זמננו הלועגים לפלפולים וקוראים להם „פלפולים של הכל", אף על פי שהם משעשעים את רוח מבינם ומרחיבים את דעתו יותר מכל מיני הספרות החדשה, רק באשר לא ידעו חכמי אירפה לכנותם בשם ולהקציע להם מקום נכבד בהיכל השירה. וסוף דברי, „כי החלוקים הם פרח נחמד מאד בעץ שירת ישראל, הממלא את תשוקתנו ליפי במדה מרכה מכל מיני השירה". כאשר כתבתי את דברי אלה, היה מקום למורא, פן יתנו עלי „הנאורים" בקולם וידונו כי דין „נשוג אחור". ואנכי אודה ולא אבוש, כי אוהב אנכי את ספרי הדרוש והפלפול הנמצאים בבתי מדרשות יותר מהספרים החדשים הערוכים על פי טעם אירפה הנמצאים בבתי מקרא, וגם אנכי מחקה את מעשה הראשונים... אכל ראה זה פלא! לא החדשים התנפלו עלי, כי אם הישנים! סנבלט הקראקאי וסיעתו הוציאו עלי דבה, כי דברתי ב„רמת המצפה" במקום ההוא סרה על הפלפולים ועל המפלפלים גדולי חכמי ישראל ר"מ סופר ור"י לנדא ז"ל ויכתבו עלי מכתבי שטנה אל הרבנים. השמעתם חצפה גדולה כזאת, כי יתלו דעה באיש ויראוה במקום, אשר האמץ להוכיח באותות ומופתים את תמורתה? רק לבני בליעל ובני בלי בשת כרשעים צבועים יש מצח נחושה לעשות כזאת! הנני משביעכם קוראים נכברים, לשוב ולקחת את מאמרי הנזכר בידכם ולעין, אם אפשר לבן דעת לטעות בדברי וללמד מהם את ההפך מכונתי — ואתה סנבלט וכל דעיך המתימרים לאוהבי פלפולים, הא לכם אלפים בהר, אם יצלח בידכם לפרש את כל הפרק, אשר כתבתי בענין ההוא אף עפ"י פלפול רחוק ודחוק, ע"פ הדעה, אשר שמתם בפי! מאמרי ההוא נדפס גם „בחבצלת" היו"ל בירושלם והוא עתון של חרדי א"י ולמה לא ערער שם איש על דברי? ואם ישאלו הקוראים, איך עלתה בידי זמרי המתפנחס לרמות את הרבנים ואת העם ולהכנים בלבם אמונה, כי חרפתי וגדפתי את המפלפלים במקום ההוא, על זה אענה, כי נהגו בזה ככל מזיפי דעות, כי „גנבו וגם כחשו וגם שמו בכליהם" את הפסוקים במאמרי המפיצים אור בהיר על דעתי ויביאו דק את הדברים, אשר דברתי בשם המשכילים. ורק באשר למדתי מצדיקי ישראל את המדה, לבלי להאשים את ישראל או חלק מסים מישראל, מבלי לצרף גם את עצמי בתוכם (ע' עזרא י', ב' וסנהדרין ט"ו), כתבתי גם את הדברים ההם בלשון „אנחנו". באופן הזה יכלו להראות בתהלים „אין אלקים" ובקהלת „אין מעשה וחשבון ודעת וחכמה בשאול אשר אתה הולך שמה". באלה, אשר לא הבינו את דברי, הנני מעיד לשוב אל „החדר" וללמד „עברי", בטרם יעיזו לבקר את דברי בגאוה ובוז — ועל אלה, היודעים את האמת ומתבונים למרד בה, הנני קורא „תאלמנה שפתי שקר!"

דר. יוסף זליגר הלוי.

מכתבים מערי המדינה.

קולומיא. העובר היום בחוצות קולומיא יפגשו מבטי עיניו מודעות גדולות ככתב אשורי ועליהן באותיות גדולות: „אשרינו מה טוב חלקנו ומה נעים גורלנו!" ואת הקריאה הגדולה הלזו המשמחת לב ראיתי גם אנכי בלכתי בבקר להתפלל תפלת ר"ח בצבור, ראיתי והאורנה עיני, כי אנכי אינני איש המעורב בעניני הצבור, ואומר לנפשי: בלי כל ספק דבר גדול נפל היום בישראל, ואם הקול מבשר ואומר בפה רחב ומלא: אשרינו „מה טוב חלקנו", ולא עוד אלא — „ומה נעים גורלנו!" דברים שלא שמעתן האזן הישראלית כפומבי זה רבות בשנים, בודאי הדבר נוגע אם לא לכללית האומה הישראלית עכ"פ לחלק מסוים ממני. ואם אמנם נחפז הייתי ללכת, לבלי לעכור זמן תפלה, בכל זאת אמרתי: עשה דרבים דוחה הכל, ומבטלין ת"ת וכאים לשמוע מקרא מגלה כזו, ובכן הרימותי רגלי לבוא אל המקום, ששם המודעה הגדולה הזאת דבוקה. השלג אמנם היה כאמתים על פני כל הארץ, והבא לעבור את הרחוב מצדו האחד אל שכנגדו עליו להשקיע רגליו עד למעלה מסנדליו, מה שהוא בלתי נעים גם לאדם שאינו אסטנוס, והמודעה, שפגשו עיני ראשונה, היתה על אפי ועל חמתי דוקא בעבר השני של הרחוב. אך אין מעצור בפני הרצון, ומבלי לבקש חשבונות רבים לתור לי דרך כבושה באמרי לנפשי כי לא טוב אנכי מנחשון בן עמינדב, אשר קפץ אל תוך הים תחלה עד צוארו מבלי להמתין עד אשר יושם הים לחרבה, השקעתי גם אנכי רגלי בערמת השלג, לבא עד הקיר ששם המודעה הגדולה דבוקה. נערתי חצני ונעלי מן השלג ואקרא בתאות נפש. אך מה נעויתי בקראי שתים שליש דלתות במודעה, ומה נכזבה תוחלתי בראותי, כי בבחירת ציר לועד המדינה הכתוב מדבר, והציר, שבעבורו כל החרדה הוא דוקא אינו בן ברית, ואעמוד משתומם ואשאל את נפשי: תינח אמות העולם — להם אולי יש נפקותא בבחירת ציר פלוני או פלוני, אך יהודאי פרשיקאי מה עבודתיהו?! מה השמחה הזאת לקרוא בריש גלי: אשרינו מה טוב חלקנו ומה נעים גורלנו, כאלו בא משיח לישראל, ואם חס ושלום לא יבחר אותו ערל פלוני, כי אם ח"ו ערל אחר כמותו, ישבו כל ישראל בסובות פסולות, ועיר קדשנו ירושלים תשאר ח"ו תל עולם לא תבנה עוד... ומבלי האמין למראה עיני עברתי שנית על פני המודעה, חפשתי בין השורות, ולדאבון לבבי לא מצאתי כל מאומה אשר על ידו יגל יעקב ישמח ישראל בקולומיא. ראיתי רק כי על החתום באו חבל ראשי וטובי העיר, פולנים מכדה ובתוכם, בחלבנה בתוך י"א סמני הקטרת, גם שנים או שלשה פולנים בני דת משה, שהוציאו את הקול קורא בתור ועד הפועל של הבחירה — טפו! ועוד הפעם: טפו! ירקתי מלוא פי, מה שחלמתי ומה שאחלום יבא על ראשיכם אתם עבדים שפלים מנשקי השבט, קראתי מנהמת לבבי. אם אבף עליכם ההכרח הפוליטיקי לבוא גם אתם על החתום ולהוציא גם אתם קול קורא לעברים בעברית, מי זה בא עליכם ביד חזקה ובזרוע נטויה לכתוב דברים מגוחכים כאלה, המעידים עד כמה שקועה נשמתכם ביון השפלות והעבדות? שאו נא עיניכם וראו, דרשו מעל המודעות, שהוציא הועד בלשונות העמים, התמצא בו אף רק מעין פרזה ריקה כזו: אשרינו מה טוב חלקנו ומה נעים גורלנו!!! אם לא זכתה עירנו, עיר שרובה ישראל, לבחור לה ציר לועד המדינה מקרב אחינו, כמו שכך עלה במחשבה תחלה, בי בקש זאת מידכם מאשרי עמני כעירנו להתערב בעניני הבחירה כל עיקר, ועוד זאת, לזרות אבק בעיני המון בני עמנו, כי רק את טובתו אתם דורשים, וביד חזקה אתם באים לסחבו אל בית הבחירה, משום ברוב עם הדרת מלך. שקילו טובתכם ושדי אחיזרא, יש די לנו בטובות שעשיתם עמני עד הנה, ויותר אין אנו רוצים בטובותיכם. — אם אין אנו בוחרים ביהודי לועד המדינה, אחת היא לנו אם יהיה הציר פולני פלוני או אלמוני. הלכה: בידוע שעשו שונא ליעקב, כלל גדול בתורה, ואת הכלל הזה לא תכזיבו אם גם תקראו כגרון כל היום: אשרינו מה טוב חלקנו ומה נעים גורלנו! ואתה הקורא אם נכספה נפשך לדעת תוצאות הבחירה, הן אמנם אנכי אינני מעורב בעניני הפוליטיקא, אך מאומר הדעת אוכל לאמר לך. כי בעלי המודעה בלי כל ספק יוכלו לקרוא בקרב הימים „אשרנו מה טוב חלקנו ומה נעים גורלנו!" ומה שהיה הוא שיהיה, כבד הגלות ילך ויהרבה מיום ליום, אם ע"י השבת השנית של גליות ואם ע"י החוק החדש של תעודות המסחר העומד לצאת. — וה' ירחם את שארית עמו.

גר והושב.

ווין. התחשב נא תוצאת הבחירה להקהלה הישראלית בווין למה שהחשב, יתברכו הציונים שהיא „נצחון", יקללו מתנגדיהם שהיא „מפלה", אני עבדכם, קוראים נכבדים! המדבר אליכם מעל „המצפה", לא אשמח ולא אתעצב על אדותה, כי לא להכריע לצד זה או זה באתי ונהפוך הוא, אתן תודה בדברי אלה ואלה, להוציא מהם משפט דבר הנלמד מזאת. „נפלנו!" מן שבעת הקנדידטים הציונים לא נבחר אחד. גם השנים והמעולים שבהם, שנלחמו איש כנגד מתנגדו בבחירה המצומצה, גם אלה נפלו. המקום ינחמנו! אפס כי נפלנו, קמנו במעוט מצוין המחזיק מרובה 1900 כנגד 2200 דעות, והיודע פרק בטכסיסי בחירה הוא ידע לערוך את הצד הנצחוני הנשקף ובולט לעין ממפלה כזאת, אותו הצד המבשר המעודד ומעורר לקשור מלחמה פעם שנית ושלישית בתקוה צודקת וחזקה, שסוף סוף בא יבא ולא יאחר גם הנצחון הממשי! „נפלנו"! בזה לא יוכל איש לכחד, אבל מי שראה התעמולה הנפלאה במחנה מצדנו הציונים, מי שראה את מאות חלוצינו בחורי ובחירי ישראל לפני הבחירה וכשעתה בעבודתם זאת. כצבאים למהר במלאכותם ובמסירת כל נפשם לדגלנו דגל הציונות והיהדות הברורה, מי שראה זאת ועיניו בחנו לדעה מה הוא רואה, הוא — גם אם יקשה לבבו עוד במריבה — ירא ויוכח, כי נצחון עובר הוא נצחון מתנגדינו הפעם, נצחון לשעה, ליום, לזמן מצומצם, רוחה לגוסס! ואולם לנו הנצחון כבא, נצחון אמתי ונצחי! לנו העתיד; כי במחננו קדוש ישראל ומסרתו, כמחננו הבחרות, חיים, מטרה! במחננו עמנו כלו! „נפלנו"! אנכי אמנם נבאתי לי תוצאה זאת מראש, ובו ביום, השני לדצמבר, שבו היתה הבחירה, לאחר שיצאתי את חובתי בתור חבר לקהלה וציוני צרתי את תרמילי ואצא לדרכי לרגלי מסחרי לאיטליא, מבלי חכות — וכאין גם רצוני — לדעת את תוצאת הבחירה. יש אשר יעצים אדם את עיניו מראות ברעה בפעל ובאותו מצב נמצאתי אני אז. ואולם יותר ממה שיכולתי לראות נבא לי לבי, לא מפני מרה-שחורה הרחוקה ממני, לא מהערר בטחון ברעיוננו וחסר-אמונה בתביעותינו הצודקות, אך יען כי מכיר אני היטב את ערך הבוחרים בתוך המפלגות השונות והרבות פה; מהם מתכוללים קיצונים, שהשם „ציון" מבריחם, מהם יהודי אונגרן אדוקים, שלא יבחנו בין „גוי" „לגוי" בלשונם התם, בין השלטון הקים לאחר, מהם — לבשתנו יאמר — רוב נכר מיהודינו מגליציא, שהתאחזו פה וב„איסתרא שכלגינם", שרכשו למו באיזו אופן קנו למו „תגדיקאות" ויהיו ל„יהודים יפים" ל„גבאים" בבית-הכנסת הגדול לעדת פולן, לגבאי בתי כנסיות אחרים, חברת „מחזיקי-הדת", „תומך אביונים", „זוקף בפופים" ועוד ויהודינו אלה, אשר בהשארם על אשפתם איש במקומו היה שמם בחשך מכוסה, נעשו פה לרשמיים וכעד הכבוד המדומה, כעד תקיעת כף מאיזה אלפרעד או גוסטאוו ימסרו את „עבדיהם" ה„בעלי-בתים" וה„חברים" אל אדונים אלה!" נפלנו!" לא אך באשמת אלה, שהעכרתים לפניך קורא נכבד, אבל וביחוד אשמים אנו בעצמנו במפלהנו זאת, בעשותנו את החשבון בלא בעל-הבית. רצוני לומר בחירות בלא בוחרים, כי חסרים לנו פה בווין ציונים בעלי-בתים, וכוחרים ומשום שחסרים לנו ציונים בעלי-בתים, הדבר מובן שחסרים לנו בכל פעם גם קנדידטים ציונים מרוצים הן מצד מדרגת השכלתם הן מצד מצבם החמרי. הדברים עתיקים, אבל נאמנים. רומא מקום מושבו של האפיפיור אין לה קתולים, ועירנו ווין, שכה חי ופעל מנהלנו נ"ע, שבה היה מושבו של הועד הפועל הציוני הראשון משך שנים רבות, עירנו זאת אין לה ציונים. אמנם יש עוד החלק היותר גדול וחשוב מעירנו, אשר אתו ואך אתו עלינו לחשוב בעתיד, המחזיק בתוכו את היהודים המשכילים מכל הקצוות שלבם ער לכל דבר יהודי וטוב, אבל לדאבוני מכרח אני להודות, כי אך מעט מהם נמצאו בתוכנו והשאר הגדול קרקע בתולה הוא לנו הציונים, לא נעבד, לא נזרע, בל נטע בלבו אף גרעין אחד של ציונות והיא זרה לו. אך מבחירה לבחירה נתראה

פנים עם היהודים האלה, אך מבחירה לבחירה נשלח את מלאכינו לעוררם ואולם למה אנו מחשים בין הזמנים? הבה ידידינו! למען ציון לא נחשה, נתחזקה בעד רעיוננו! נעשה נפשות לו, נברא לנו בוחרים, ואז נקום ונחיה!

נפולי. י. טורטשינר מווין.

מכתב מאונגרן.

דבר נפל מפי המפלגה השלטת, אשר מנהיגינו אמרו בצלה נחיה ונגפש מזרון הליברלים ואשר מסרנו נפשנו בעדה להרימה למעלה. עתה שמענו מפיה דבר, אשר יחריד את כל שדרות עמנו יושבי אונגרן ואולי יאיר הדבר הזה את עינינו ויגיה חשכנו, אשר בה נמשש. בשבוע שעבר עסקו בפרלמנט בעניני המיניסטריום לעבודת הארמה. להקן את מצב האכרים הציע הציר בארוש ממפלגת קושוט, שכל בן נכר אשר לא מזרע האונגרים הוא לא יהיה רשאי לקנות קרקע והרבה דבר על זה. בתוך דבריו הפסיקהו הציר היהודי אלאי וישאלהו מדוע היא מעלים דעתו האמתית ואינו אומר בפירוש שיעשו היק, שאסור ל י ה ו ד י ם לקנות קרקעות. קולות הסכמה נשמעו בסער מצד מפלגת קושוט והיהודי אלאי גמר דבריו: גם אני מסכים לזאת, שיהיה אסור ליהודים לקנות קרקע, אך לא נאה לנו לבקש זאת מן המושב הזה, אשר בשם קושוט יתכנה. עתה הגענו פה לנקדת המצב הרומני, אף שהיהודים ישבו בארץ אונגרן בטרם באו המאדיארים הנה והם דורשים רק שלום הארץ וטובתה, דמם הם שופכים בעדה ואות הטולפה על חזיהם מתנוסס ובכל זאת בני נכר הם נקראים. גרים אנחנו פה, לא ארצנו היא הארץ הזאת, רק בארץ מולדתנו הישנה נמצא מרגוע לנפשנו ועד אשר נבא שמה עלינו לעמד על נפשנו, להתחזק בבחירות ולבחור רק באי כחנו, אשר יריבו ריבנו וישיבו חורפינו דבר ולא יזמרו מה יפית באזני צוררינו במו שיעשו כ"ג צירינו בפרלמנט האונגרי, אשר חבריהם יעליבום, יחשדום בבגידה ובגלוי מסתריהם ובמקח שחד ובכל דבר רע והם מקבלים הבל באהבה ואין מהם מעיז פנים. גם כאשר תחלק הממשלה התמיכות מיליוני כתרים לדת הפרוטסטנטית, ולדת היהודית, אשר החוק השוה אותה עם כל הדתות, לא תתן רק סכום מצער מעורר שחוק, ישתקו צירינו, להראות שאין להם שייכות עם עמם ודתם.

שמ"ר.

מכתב מרומניא.

בישיבת הפרלמנט בכ"ח נובמבר הוכיח הנבחר נ. קאברעסקא להמיניסטר הראשי קאנטאקאזינא בדברים נמרצים איך הזרים יהנו כתף סוררת לחק, אשר הוחק להם, לבל יתישבו בכפרים בלי תעודה מבית פקידות הכפר כי ישרים המה, איך האכרים נענים תחת היהודים חוברי אחוזות, אשר התפשטו בכל מרחבי ארצנו עם אחוזותהם עד בי החוברים הרמנים, לא יעצרו כח לעמד נגדם. כל הכפרים מלאים זרים. ורכוש האכרים יאבד בתהו באין משים לב. הלא עלינו החובה להיות למחסה עז, לבני עמנו, לעצר בעד המכשלים, אשר יציגו להם החוכרים היהודים. על התוכחה הזאת ענהו המניסטר, כי למגנת לבב נבונים ואמתים דבריו ויבטיחהו, שהממשלה התאמץ להוציא חקי צדק לטובת בני עמה. שר הפנים מהר למלא אחריו, שלח ספר גלוי לכל נציבי המחוזות, להזהירם אזהרה חמורה, לפקח על הזרים, אשר יתישבו בכפרים בלי תעודה ועל החוברים היהודים לבל יוסיפו עוד לתת מכשלים לפני האכרים, על הזר היושב בכפר להשיג תעודה מבית פקודת הכפר, כי באמונה הוא עושה וכל מפעלותיו צדק ומישרים ותחימות שר המחוז והמניסטר עליה. ונציבי המחוזות נזהרים לבלי הפל מהאפנים ההם צרור ארצה ובפרט לשר מחוז באטושאן היתה הפקודה הזאת בחזון לבו והוסף אמץ בלבבו, לעשות באות נפשו עם היהודים. הכפרים ינקו מהיהודים בלי כל טענה ומענה ואף אלה היהודים, אשר אין החוק הזה נוגע להם, כי זבות אזרח להם, גם אלה גרש יגרשו בלי חמלה. מר לנו מאד.

הצעת זכיות פוליטיות ליושבי דוברודשא עוד לא עלתה על שלחן הפרלמנט. העתונים יעידו, כי מפלגת הקונזרווטיבים יתנגדו לזה. סוד הנגוד, בי היהודים המעטים, אשר התאחזו במדינה ההוא יעמדו להם כעצם בגרוניהם מבלי לנטות ימין ושמאל. רע בעיניהם מאד להיות ליהודים שם אחוזה בכל אזרחיה. ע"כ יחשבו מחשבות לשלל מהם הזכיות. ועד של חמשה אנשים יתמנה, אשר ילך אל הדוברודשא ויסע מעיר לעיר, מכפר לכפר, לרשם את שמות אלה שיזכו להחשב לאזרחים, כי מיום אשר נספחה הנפה לרומניא גלו לתוכה גולים זרים, אשר אז שחקה להם השעה להשיג זבות אזרח, אבל עתה בהנתן זכיות פוליטיות צריך הועד לבחון לדעת מי ראוי להיות אזרח. כל אשר עינים לו לראות יראה ויבין, כי רק על היהודים יחמסו מזמתם. אתה „יהודי", אתה הזר, אתה הגולה, אתה כלך חיב. חכינו בי בהפתח הפרלמנט יוקלו מעלינו החקים הכבדים, אשר יעיקו עלינו, אבל לא כאשר דמינו בן הוא, המה יוסיפו עוד ליסרנו ולהכביד עלנו.

לפי הסטטיססיקה מגולי רוסיא, שגלו אל ארצנו שהוציא שר הפנים, נכנסו מראש שנת 1905 עד היום 3322 יהודים. 2796 יצאו לארצות שונות, 1026 נשארו בארץ.

ס' היש"ר.

מכתב מארץ ישראל.

צפת. קוראי „המצפה" אולי יזכרו עוד ענין האלמנה חוה ווינקלר מקאליש היושבת פה, שנזכר על אדותיה ב„המצפה" גליון ל"א, כי הממונים גרעו לה ארבע פעמים מחלוקתה באמרם, שלא הגיע לה יותר וע"י הפרסום הנזכר השיבו לה אחר עבור שלש שנים סך לירא אחת טורקית (125 פיאסטער). האלמנה העניה, אשר נחר גרונה בצעקתה ואין מושיע לה ונתיאשה כבר, שמחה עתה לקראת המציאה, כאלו נתנו לה הממונים נדבה מכיסם והברכות אשר האצילה מפיה ברמע גיל יחולו על ראש הערוך. מי יתן והיה עם לבב הממונים להשיב את כל בצע המעשקות וכסף ענשים, אשר הנני נכון לבאר בפרוטרוט. — הה"צ מוויזניצא הוסיף לכל נפש שני כתרים להתקופה (שמונה כתר לשנה) ושום אחד מפקידיו פה ובח"ל לא קבל מאנשי הכולל מאומה לעצמם בעד הוספה זאת. ובכולל שתחת יד הנשיא מדרוהביטש התקשרו בעסק זה כל המנהיגים מבית ומחוץ ויגנבו לבב אנשי הכולל, לקבץ חתימות, לשלוח בעבור זה ציר מיוחד ולקבל לעצמם את כל כסף ההוספות המגיע לאנשי הכולל בשתי התקופות הראשונות וזה עולה לבמה אלפים. מי זה התיר את הגזל הזה?

הרה"ג המפורסם מו"ה דובעריל דומ"ץ מוואראשא ורב מטבריא, אשר שפך מר שיחו לפני גדולי ישראל ונדפס ב„המצפה" גליון מ"ה, קבל מכתב מאחד ממכריו, שהיה בדרוהביטש ור"י פרידמאן לחש באזנו, להודיע להרה"ג מו"ה בעריל הנז' שבאם לא יכחיש את דברי המכתב בפומבי, לאמור שנעשה בזיוף (ע"י אחר נכבדי הכולל, אשר שמו עיניהם בו להתגולל עליו) נקם ינקם בו, שלא יגבה אף פרוטה גם מיתר השטרות, שיש לו. גם פה נלאו לפתותו, שיוכל להציל כספו רק באופן זה. והוא באחד, לוא גם יפסידו בל הינו ורכושו, לא יעשה נבלה בזאת, להציל א"ע בדם נקי וכאשר נוכחו, כי הרה"ג הנז' הוא עקשן גדול ולא יתפתה להם בשום אופן, הוציאו החרב מתערה שהם משתמשים בה לפרקים וההדיוט קפץ בראש החצוף הידוע בשם נפתלי פרענקיל (אחד ממלחכי פינכי של הממונה ר' ברוך דוד, אשר הבטיח איתו, שימסר בידו התמנותו למלאת מקומו אחר הסתלקותו) הבריז חרם בכהמ"ד הסאנרצי בליל ש"ק פ' חיי על הרה"ג מו"ה בעריל דומ"ץ מוואראשא. השמועה הרגיזה בל יושבי עי"ק. אבל מי הוא אשר בידו למחות בהממונים, אשר הכסף וגם החרם בידם. הרה"ג מו"ה בעריל אמר „אדרבא", והדין פשוט ומבואר בגמ' מ"ק דייז וש"ע יו"ד של"ד על מי חל... גם את הר"ר ברוך פיקסלער נסו לפתות, שיכחיש דברי המכתב הנדפס ב„המצפה" (על דבר השחד שנתן בדרוהביטש ולא הועיל מאומה) באופן האמור ולדאבון לבבם, שלא עלתה בידם. גם נקרא לפני הב"ד וקרא בעצמו מאמרו מתוך גליון „המצפה" ואמר בפה מלא, כי מפיו יצאו הדברים והב"ד שאלו אותו כדת של תורה והשיב על אמתת הדברים, והוסיף לאמור, כי טרם יצא לפרסם דברי המכתב, התרה בהממונים, שעליהם לשמור כבוד הרה"ג הנשיא, שלא יבא הדבר לידי פרסום ואנכי לא אחיד מהצוצרות התרועה אשר בידם והמה השיבו „עשה מה שתוכל" וגם בר"י פרידמאן התרה ולא ענה אתו דבר. מזה נראה, בי הנאת עצמם נכבד בעיניהם מכבוד הנשיא.

איכם רועי ישראל! איה הרבנים תופשי התורה! עד מתי תהיו נחבאים אל הכלים? ראו מה גרמה שתיקתכם, כי עלתה הנבלה למרום קצה, להכריז חרם על רב נכבד וגדול בישראל ובשביל מה? בשביל שהוא תובע דמו עפ"י ד"ת או בשביל שגלה טפח מהסוד הידוע? ואלה שנכשלו במקרים לא טהורים ר"ל והכשילו רבים, רבנים ואדמורי"ם באתרוגים מורכבים ידועים, יתעדנו במרעה שמן ויפסעו על ראשי עם קדש. התעוררו נא, הגידו נא איפוא אם גם להט החרב המתהפכת מורשה היא רק להממונים לעשות ברצונם? ועד מתי?

הצופה בגליל העליון.

מקרוב ומרחוק.

יוקר הדירות בקראקא. בעלי הבתים בקשו לעשות את בתיהם לא רק למקום לשמור בו את כספם באופן בטוח ובפרי טוב, בי אם גם לעסק טוב וירימו את מחיר כל דירה בראותם, כי אין דירות ריקות מצויות. עתה מתחרטים הם על מעשיהם, מכים הם על חזיהם חטאנו! אבל אחרו להנחם. הפקיד המשגיח על מס הבתים, בראותו את העסק הטוב, ישעשו בעה"ב, הפליג גם הוא בעריכת המס ויטיל על הבתים מס כפול. עתה תחת מאות כתר, שהרכה כל בעה"ב את הכנסותיו, עליו להוסיף אלפי בתר על המס. כמובן לא ישאו בעה"ב בעצמם את העול החדש. בשנה הבאה יטילו את המס הזה, שהמה לקחוהו על עצמם בקלות מדעתם של אחרים מהם, על הדירים, שאינם חיבים כזה מאומה. לזה תוכל להועיל רק חברת דירים, התאחדות כל שוכרי דירות וחניות, רק בזה יוכלו לשבר זרוע מפקיעי השער.

היוקר. מחיר כל דבר יעלה למעלה, אין נקי. עתה עלה גם מחיר כל מאכל תאוה, מחיר כל מיני דגים מחוץ לארץ, פרי הנגב. גם כל מיני ארג נתיקרו.

גנב בעל תשובה. בבודפסט מת כשבוע שעבר עני אחד חוזר על הפתחים, שחיה נודע בחוצות העיר שנים רבות כתור בריה משונה. הוא חי רק מן הצדקה, מלקט היה סחבות וקרעי ניר ומוכרם, לא היה ישן בבית, כי-אם בחוץ או בכתי הצבור. בסוף ימיו חמל עליו מנהל בית הדואר ויתנהו לישן באולם בית הטלגרף. מכיריו ידעו, כי היה לפנים כמר, מלומד גדול, דקטור לתיאולוגיה, לפילוסופיה ולפילולגיה, אך לא ידעו טעם שפלותו עתה, דמו כי הוא מין שגעון. במותו נמצאו בחבילת סחבותיו כרכע מיליון כתר וכתב צואה ובו כתוב, כי הוא נותן את ההון הזה לכנות בתי ספר קתוליים. הדבר היה פלא, כי לא ידעו מאין לעני הזה כסף כזה. עתה נודע הדבר. הכמר, שהתודה לפניו המת את עוונותיו לפני מותו, הודיע, כי הכסף הזה גנוב היה אתו. הד"ר גרלאך, כן שם העני המת, היה כהן משפחה בבית המיליונר בארון בלדצי. במות הבארון נעלם חלק מן העזבון, משרתיו נחשדו, אבל לא היתה ראיה. על הכהן לא חשב איש. הכהן לקח את הכסף ויחפוץ לחיות בו חיי עשירים בתענגים, אך לכו הבהו וידר נדר לבלי להנות מן הכסף ויחי חיי עניים ואת הכסף הקדיש לצרכי צבור. היורשים תובעים עתה את כספם, אך גם הם יקדישוהו.

*

הרמאים בספרד. השערתנו, כי הרמאים הספרדים, שפרשו רשתם בגליציא, כבר צדו רבים בחרמם, מתקימת. מכפר ארשאני אצל נעפאלאקוץ בבוקובינה קבלנו מכתב תודה על הודעתנו בשבוע שעבר על אדות הרמאים ההם. כי חבר יהודים תמימים שם היו נכונים להריץ טלגרמה למדריד, כי יבא אחד מהם ושמחים היו מאד, כי זכו באוצר רב, שהגיע כהלקם כמו מן השמים. ההודעה ב„המצפה" הצילה את האנשים מאכור הונם.

שטרות מזויפים. מענדיל האפטינגר בדרוהביטש מכר לנכרי לפני שנתים בית עץ, שהיה לו בכפר סמוך. כאשר התחיל הקונה להרוס את הבית מצא ממעל לקורה חבילה ובה ט"ו שטרות מזויפים בני חמשים כתרים. הנכרי שמח על המציאה וישלם בכסף הזה מס. פקיד המסים הכיר את הזיוף וישאל את הנותן מאין לקח את השטר וזה הגיד לו את האמת. היהודי הובא עתה לבית הסהר ואחרי פרטיכבל נודע כי כבר נחשד על זה בהחליפו שטר בן אלף כתר ובתוך הכסף נתן גם שטר מזויף אחד, אך אז לא היתה ראיה נגדו ועתה ימתח עליו הדין גם על מעשהו הראשון.

ערלמי.

ב"ד קטלני. אייזיק בוטרווייך, אחד מן הנאשמים במשפט זיוף שטרות של נחום שפירא ומרעיו, שיצא לחפשי בווין, עמד מעצמו לפני ביה"ד לענשים ברישא, להסיר מעליו את החשד או לרצות עונו, כי נחשד בזיוף שטר חוב. ביה"ד ברישא לא יכול לתפשו על זה, כי ממשלת אנגליא לא מסרתו לאוסטריא בשביל זה, אבל אחרי שהוא עמד ברצון לדין, קבלהו ביה"ד ברישא

בכפים פתוחות ויחרץ עליו משפט מאסר קשה לשלש שנים. בבי"ד אחר היה ענשו קל, אף אם אשם הוא, אחרי שמסר את עצמו לדין ברצון. — הזקן האמלל ר׳ יעקב שטערן, שנחשד ע"פ עד שקר ברצח, ומשפטו נחרץ שם לתליה וביה"ד הגדול בטל את המשפט ועתה יצא שם זכאי, עודנו עצור בבית האסורים ע"פ חפץ הקטינור, שערער על המשפט בלי כל יסוד והוא חולה ואינו אוכל מפתבג האסירים. זהו ביה"ד הגלילי ברישא.

שני צירים יהודים. מעשה יפה מספר ה„טאגבלאט" הלבובי. בדעלאטין מת יהודי זקן מחזיק הטרפיק הראשית ובנו בקש להחזיק את העסק. בהיות היהודי הזה מודע לבית הציר היהודי ד"ר זיינפלד ועוזרו בבחירות, השתמש בפרוטקציה ע"י חותנו של זיינפלד ומשפחתו זילך וינה, לבקש מאתו, כי ימליץ בעדו, שישביר לו יועץ הפיננץ את הטרפיק. זיינפלד השיב פניו ריקם באמרו, כי אינו יכול לעשות חסד ליהודי, פן יאמרו הבריו, כי בעד בצע הוא עושה. היהודי שלח אל זיינפלד את גיסו (של זיינפלד) וגם אותו שלח ריקם והיהודי נואש. בטרם שב לביתו דלך אל בית המהוקקים, לראות את הבית, אשר עזר למכירו להבחר שמה. במקרה פגע בו שם הד"ר שטראוכר. בראות הד"ר שטראוכר יהודי פולני בבית המחוקקים, שאלהו מה הוא מבקש פה. היהודי ספר לו את צרתו וישפוך לפניו שיחו. מיד השתדל שטראוכר למענו והיהודי השיג את הטרפיק. היהודי אינו ציוני, כי אם חסיד ממחזיקי ה„פולנים בני דת משה".

תפישת מלוה ברבית. בשבוע שעבר נתפש בקראקא ע"י הפוליציא המלוה ברבית חיים רינגל מרישא למסרו בידי בי"ד של ענשים. חיים רינגל הוא סרסור למלוים ברבית. אבל רמה גם את המלוים וגם את הלוים. מלבד שכר סרסרות ומלבד הרבית שקבל בשביל המלוים קבל רבית מיד הלוים גם לעצמו.

רמאי אנטישמי. הציר האנטישמי במועצת הממלכה האונגרית פראנץ אודווארי, שעסק ביסוד בנקים טהורים, שאין יד ישראל באמצע, נמלט לאמריקה אחרי זיפו שטרות ושלחו יד בפקדון אחרים, שבטחו בו. עוזריו פקידי הבאנק נתפשו.

בארון אייבנשיץ. ה„פאמיליענבלאט" הפראנקפורטי מזכיר, כי עתה תמו מאה שנה למות הבארון בנימין זאב אייבנשיץ בן הגאון ר׳ יונתן אייבנשיץ. הוא היה הצעיר בארבעת בני הגאון (נולד בפראג בשנת ת"ק). בימי נעוריו חבר ספר „גבול בנימין", שלא יצא לאור. מחשבות גדולות חשב על היהודים וימים רבים, בימי נדודיו באונגרן ובווין, החזיק עצמו למשיח ורבים האמינו בו. אך תומכים בכסף לא מצא. ובאשר בא במצוקה ברח לאביו הגאון להמבורג והוא הוציא אז לאור את ספרו „כרתי ופלתי", לתמוך בידי בנו. אחרי כן שב ווינה וימצא מהלכים בין האצילים ויעזב את דרכי אבותיו ויתנהג כאציל נוצרי ומוקיריו בעלי האחוזות שמוהו לבן משק ביתם. אח"כ הלך לדרזדן וימצא חן בעיני ממשלת זכסן, שנתנה לו משרה ומשכרת טובה. שם בנה לו ארמון ויחי באחד גדולי הנסיכים בסוף ימיו עשה תשובה. לפי דבריו נראה אליו אביו בחלום וייסרהו על דרכו השובב.

מזון כשר ליהודים בצבא. אם יצטדקו הרבנים הכשרים באוסטריא ואונגרן על מה שאינם רוצים להציל את הסטודנטים מחלול שבת בטענה המחוכמה „הלעיטהו לרשע וימות", אינם יכולים להצטדק כן על התרשלם להציל את היהודים בצבא ממאכל אסור. בני העניים העובדים בצבא אין להם שום עצה להנצל מן האסור. אחינו באשכנז מחיבים אותם. בעיר עסען באשכנז יסד הרב ד"ר הירשפעלד חברה להספיק מזון כשר ליהודים עניים אשר בצבא. זהו באשכנז. שם אי אפשר לדרוש מן הממשלה, כי תאכיל בעצמה מזון כשר ליהודים. אבל באוסטריא אפשר ואפשר, אחרי שכבר עשתה הממשלה בעצמה בירות כשרות למחמדים מבוסניא העובדים בצבא. אלו תאמצו הרבנים בזה ושלחו צירים אל המניסטריום לצבא היו יכולים הגיע לבב המניסטריום לעשות כן גם ליהודים.

פגרום חדש באדסה. בעת שבית הדין באדסה שופט את הרוצחים והשודדים מהשנה שעברה, כמובן משפט רוסי, בה בעת היה באדסה פגרום חדש ביהודים בידי „הרוסים האמתים" והמאות השחורות, והשוטרים ושרי הממשלה עמדו מנגד. עשרות חניות יהודיות שדדו ורבים נפצעו. והממשלה טרודה כל כך בהשבת הסדרים בארץ עד שאין לה פנאי למשול כלל, כל הארץ וביחוד העיר אדסה נתונה בידי חוליגנים והם עושים שם כרצונם ואין מחריד. אסור לעתונים באדסה להזכיר את דבר הבחירות, אך לעתון חוליגני אחד מותר הכל. בגלוי יחלקו „הרוסים האמתים" ברוזים בין ההמון להשמיד את היהודים ולהכחידם והממשלה תגן עליהם באברתה, כי הם מגניה ועוזריה בהחזרת „הסדרים". נחמה אחת ישנה ליהודים באדסה, כי לא היהודים לבדם מוכים, כי אם גם נוצרים משכילים יוכו ברחוב ואין מושיע.

שמחה בצרה. לה„וועג" כותבים מווילנא: ברהוב טרוצקא דר יהודי זקן, סוחר קטן. באחד הימים האחרונים באו אנשים בלתי נודעים ויעשו בדיקה בבית ולא נודע אם הם שוטרי סתר או שודדים המתכנים בשם מודרני „אנרחיים". האנשים לקחו כל דבר יקר שמצאו. בערב כאשר בא הזקן הביתה, התמרמר בבכי ויפרש כפיו מיאוש על הנזק שנעשה לו. בני ביתו תמהו עליו, כי ידעו, כי הון רב לא לקחו השודדים, כי אין לו הון כלל. אך הזקן הראה על תבת עץ שבורה, שפתחו הרשעים ויבוזו את אשר בתוכה. אחרי ימים אחדים קבל הזקן חבילה מבית הדואר ובה שלשה שטרי גורלות, שלקחו השודדים מן התבה ואליהם נלוה מכתב לאמר: את הבדיקה עשו חברי אגודת סתר. אחד הגורלות האלה זכה זה כמה בזכיה הראשונה סך פ"ה אלף רובל ואתה עצל לא ידעת. עתה אנחנו דורשים בעד גלוי הזכיה סך כ"ה אלף רובל לטובת מפלגתנו. ברור הוא, שלא יניחו השודדים אף פרוטה מדרישתם. הזוכה מתחנן לעשות עמו פשר. בממשלה אין לבטוח, היא אין לה מה לעשית רק להשמיד את החפשים.

גוזלי עניים. בלנדון נפוצה שמועה, כי בהשתדלות ישראל זנגביל נתנה ממשלת אנגליא ליהודים את כל מושבותיה במזרח אפריקה וכל יהודי המשלם בבית חברת האניות ניימאן ליטרא שטרלינג (קב"ה כתר) יוכל לנסוע שמה וכל מחסוריו על הסתדרות הארציים. מנהלי הארציים הצילו בעוד מועד את העניים בהודיעם, כי השמועה בדויה. אנשי בית ניימאן נתפשו בידי השוטרים על רמאות.

חוק שביתת יום א׳ באנגליא. הפרלמנט האנגלי עוסק עתה בחוק שביתת יום א׳. בועד העוסק בזה התרצו רבים לעשות את היהודים שומרי שבת יוצאים מן הכלל, שיוכלו לעבד ביום א׳.

אצילי יהודים במלכות אנגליא. אדוארד מלך אנגליא עשה את פקיד הצבא היהודי פרידריך נתן לאציל בכנוי הכבוד „סיר". הוא אחד מששת האחים, שכלם נושאי משרות חשובות במושבות אנגליא. אחיו הבכור סיר נתנאל נתן היה הטינור ראשי באי ימאיקא. אחיו סיר מתיו נתן הוא נציב הנקון (בחינא), רוברט נתן הוא מזכיר משנה המלך מושל הודו. סיר פרידריך נתן הוא היהודי הי"ג בעל כנוי סיר. ועוד ישנם באנגליא י"ב בארונטים ושני לורדים. האחד הוא לורד רותשילד והשני היא הנרי ד׳ וורמס. חמשה יהודים יושבים בבית העליון, „בית הלורדים". עוד ישנם אצילים רבים נוצרים מגזע יהודים, כמו הלורד דאלמעני, שהוא מצד אביו בן הלורד רוזברי ומצד אמו נכד רותשילד.
ש. ל.

פרוד הכנסיה בצרפת והיהודים. היהודים בצרפת קימו את חוק הפרוד כהלכתו. המה יסדו חברות דתיות בכל עיר שיהודים שם, להספיק צרכי הדת ליהודים בכל המקומות, כי מהיום והלאה לא תתמוך עוד הממשלה ביד הקהלות כמו עד כה. וכל החברות הדתיות התאגדו לאגודה אחת, אשר תעודתה לשפוט בכל ריב בקהלה ובכל שאלה כללית ולתמוך בידי הקהלות הקטנות, שאינן יכולות להוציא בעצמן לצרכי הדת. זה מקרוב היתה בפאריז אספת צירי כל הקהלות, ליסד את האגודה הכללית. האגודה נוסדה וציריה יתאספו בכל שנה ביום אשר חל החוק, י"ב דצמבר. לכל מאתים חברים בקהלה יש זכות לבחור בציר אחד. ומפני שאין ביהמ"ד בלא חדוש ואין אספה של יהודי המערב בלי דבר מגוחך עשתה האספה לחוק, כי צירי הקהלות יוכלו להיות רק „צרפתים". התקנה הזאת באה להוציא את היהודים הרבים ילידי רו"פ אשר בפאריז, המה הלא רוסים הם בעיני הצרפתים נכרי בעלי התוספות, כמו שיהודי גליציא פולנים הם בעיני האשכנזים הנמולים בווין.

צדקת מנהלי הכוללים בא"י. לא רק בכולל גליציא יש עשק דלים וחמס הנעשים בגלוי בידי תקיפי הכולל, כי גם בכולל פינסק נשמע כאלה. צעקה גדולה בכולל, ריב ומצה וגם מכות אגרוף ומריטת לחי וזקן ומלשינות לפני הרשות עומדים על סדר היום. סבת הדבר כך היא. הכנסות הכולל מעט הן וגם בשנים טובות אינן מספיקות רק לשלם בעד אנשי הכולל את מס הגלגלת. בגלל המהומות ברוסיא נגרעו ההכנסות ואינן מספיקות אף לתשלומי מס בעד כל אנשי הכולל ומפני שהממונה ר׳ ישכר לוויזון אחראי לממשלה בעד המס, קרא עצרה של כל אנשי הכולל בירושלים ויציע לפניהם, שיוציא את כל הכסף הבא בעד המס אשר על העניים לשלם, והעשירים ישלמו מכיסם. על ההחלטה הזאת התרעמו העשירים ויאמרו להסיר את הממונה ממשרתו וגם העיזו להתנפל על תומכי הממונה להכותם. ריב חזק התחולל והעשירים עשו את עצמם לועד הפועל. למשול על הכולל. האלמות הזאת הגדילה את המדורה ויד איש היתה ברעהו, להכות באגרוף, להלשין ולקפח פרנסה. אלה תולדות כולל ע"פ הסדרים הנהוגים. והרבנים מחשים.

שווי זכיות היהודים בפרס. בחקי הממלכה החדשים בפרס ישנם הסעיפים האלה המבטיחים ליהודים זכות אזרחים: כל נתיני פרס המדברים שפת המדינה, בלי הבדל דת ומולדת, שוים לחקי הארץ; כל נתין פרס בטוח בחפש נפשו; דת הממלכה היא האישלם כמנהג השעיים, אבל גם בעלי דתות אחרות יוכלו להתנהג ע"פ דתם ולכלכל עניניהם בלי מפריע: כל נתין פרס בעל כשרון יכול לשרת במשרות הממשלה; כל נתין פרס המבין פרסית יכול להבחר אל הפרלמנט הפרסי. אם תקים הממשלה את החקים האלה ולא תתן את הכהנים לשלוט עליהם ולפתרם כחפצם הרי יהודי פרס נושעים. בכל אופן ישנם חקים אשר בכחם יוכלו היהודים לדרוש משפטיהם ובאירפה עוד ישנן ארצות, שאין הממשלה רוצה להודות בזכות אנושות של היהודים.

הבילי, מדוע אומרים על הקמצן, כי חזיר הוא? — יען כי משניהם אין נהנים רק אחרי מותם וע"כ מצוה לתלוש שער מבשר החזיר בחייו.

משדה הספרות והמדעים.

תולדות אנשי שם בקראקא

משנות המאה השלישית ועד הזמן האחרון

מאת

פ. ה. וועטשטיין.

(המשך מגליון מ"ו)

שלשים שנה, משנת רנ"ב עד שנת רפ"ב בערך, ישב הרב ר׳ יעקב פולק בקראקא והרביץ פה תורה בישראל [1]). בקש יעקב לישב בשלוה, לבלות גם סוף שניתיו בקראקא, על התורה ועל העבודה לרבים, והנה קפץ עליו רגזו של משפט קשה, שאירע לו פה לעת זקנתו מה שאירע לו בפראג בימי שחרותו. בפראג

---

[1]) בכתבי הארכיב של העיר קראקא נמצא כתיב, כי הדקטורים יעקב, משה, פישל, ישראל מרדכי, שמואל יעקב איננר, יהושע, ישראל בן מרדכי, נתנו בשנת 1495 (רנ"ה) ערובה בפני יהושע, העשל יאסמאן, לעווקא (ליב), אלעזר מברזעג, מרדכי וואלף דוד שמעון יצחק מגלאווגא, שמעון חזן, אלכסנדר, דוד יונה בן משה, מאיר, יונה שווארץ, יעקב חתן ליברמן, יעקב מביטום, קלמן, שלמה שקאלניק, כי הקצבים היהודים לא ירדו לעסקי הקצבים הנוצרים ולא יסיגו הראשונים את גבול האחרונים. הדקטור (הרב) יעקב הנ"ל היא כפי הנראה ר"י פולק ודואים אנו אותו לפ"ז בתור ר"מ בקראקא עוד בשנת רנ"ה ואחרי שכבר באותה שנה עמד בראש הערבים פה בעד הענין החשוב הנזכר, הדעת נוטה, כי בא הלום איזה זמן, שנה או שנתים קודם לכן. ויש להעיר, כי בענין הקצבים היהודים והנוצרים הנ"ל נעשה כתב אמנה כבר בסוף שנת 1494 (עי׳ מאמרי „המנהיגים הראשונים" ב„המצפה" שנה ראשונה) והכתב נתחדש בשנת 1502 על יד ראשי הקהל משה פישל, שמעון מרדכי מסנדץ, קופלמן יוסף ואורליך שמואל (כמ"ש בבתכי הארכיב פה). כמובן היו אלה שערבו עם ר"י פולק בדבר הקצבים, גם הם מנהיגים באותה שנה פה.

קמו עליו שונאים, קנאים פגעו בו וימררוהו וישטמוהו בעלי פלוגתא שלו ויכלו בו את חמתם ואת נקמתם, וכן — בקראקא; שם נרדף על צוארו ונאלץ מרוב צער לעזוב את הרבנות ואת העיר ולשבוע הלאות, לקחת כלי גולה בידו ולהיות נע ונד ממקום למקום ומארץ לארץ, ובך — פה; שם סבל כל הרדיפות, הצרות והטלטולים בשביל דברי תורה, בשביל שנוי דעות בעניני אסור והיתר בין איש ואשתו, ובה — כאן. וגופא דעובדא הכי הוה: בכתבי ארכיוו בקראקא מסופר, כי הדוקטור Leph, הדוקטור הרב Lewek הצעיר, הדוקטור מרדכי, הדוקטור הרב הירץ, הדוקטור הרב ברוך, הדוקטור הרב Sischel והדוקטור הרב אשר העידו ביום $^{25}/_{4}$ שנת 1522 — בהתבעם לדין לפני שר העיר, שופט היהודים, בתור עדים — כי הדוקטור הרב יעקב (והוא ר"י פולק) הוציא דבה לפניהם בביהכ"נ על האשה העבריה Clara, אשת משה, בשומו לה עלילות דברים, כי נטמאה על ידי היהודי הדוקטור שמואל, רופא בירורגי בחצר המלכה [2]). הרב יעקב בחש בעדותם ויצטדק, כי מעולם לא עלה על לבו להעליל על האשה ובעלה והרופא עלילה כזאת, ויוציא שר העיר קראקא הוויוודי שידלאוויעצקי, אשר לפניו הובא דבר המשפט — והוא היה לבו טוב לישראל וירבה להיטיב ביחוד ליהודי קראקא — את הדין, כי על הרב יעקב להשבע ביום $^{7}/_{5}$ בביהכ"נ בפני עשרת הדברות, כי אמת בפיו, שמעולם לא לא הוציא עליהם את השם הרע הזה, ואז לא יעשה לו דבר ולא ישפל ערך כבודו במאומה ויוכרז בביהכ"נ, כי כלם נקיים מכל עון אשר חטא, וכל מי שיעיז לחפא על אחד מהם דברים אשר לא כן יענש לשלם ששים מרק [3]). אם הרב ר' יעקב פולק נשבע או לא, או כי נחרץ עליו דין קשה אחרי כי לא קים את דברי המשפט, מזה אין כל זכר ורמז בכתבי הארכיוו. חזרתי עליהם פעמים ושלש ולא מצאתי יותר אף רושם כל שהוא מן הענין הזה [4]). אבל כפי הנראה, נאלץ אז ר"י פולק לעזוב את העיר קראקא לרגלי הלעז, שהוציא על האשה ועל הרופא, שהיה תקיף גדול, רופא המלכה, ולרגלי שבעת העדים, שהעידו נגדו, שאחד מהם היה הג"מ אשר, רב העדה הפולנית, בעל דבבא של הג"מ פרץ, רב העדה הביהמית אשר על רבניה נמנה ר"י פולק, שהיה אולי גם הוא בר פלוגתיה של המקובל ר' אשר הנ"ל, אשר רב את ר' פרץ הנ"ל בחזקה בשנת רע"ט ע"ד זכות ביהכ"נ הישן, למי משתי הקהלות היא, עד כי הובאו דברי ריבותם לפני המלך [5]). ולא רחוק הדבר, כי תקיפותו של הרופא ושנאתם של אנשי מצותו ומריביו, שהשתמשו במקרה הזה, להביא עליו שואה, זו וזו גרמו להביאו במצרים ולהרחיקו מן העיר. כן קרה בזמן ההוא לר' יעקב בירב, נ"ב מפלפל גדול ומחולל „הסמיכה", רבם של הגאונים ר' יוסף קארו ומהר"ם מטראני, אשר רוח חבריו הרבנים, וביחוד הרלב"ח, לא נחה ממנו ויתקוטטו איש באחיו עד כי נאלץ ר"י בירב לצאת מצפת ע"י רדיפות משנאיו ומקנאיו, שהבאישו את ריחו לפני הרשות התוגרמית [6]).

(סוף יבא).

2) דבר מעורר תמהון הוא, כי ר' יעקב וכל שבעת העדים נקראים ונרשמים בארכיב בכנוי „דקטור", כאלו כלם נכנסו לאוניברסיטה וישתלמו במדעים חיצוניים וינחלו כנוי דקטור בהשלימם חוק למודם. אבל אין משמעות הכנוי דקטור אלא מורה הוראה, שנסמך בתאר „מורנו". כל מי שהתכנה אצלנו בכנוי „מורנו" מפני שידע לדין ולהורות נקרא גם אצל הרשות בכנוי מתאים לזה: דקטור, כלומר מורה. כמו שהעירותי כבר ב„המגיד" תרנ"ו וב„המצפה" תרס"ד. ובזה נבין מדוע רק דקטורים היו כל שבעת העדים, כי בתור מורי הוראה עמדו כלם במחיצה אחת עם ר"י פולק, וקרוב לוראי, כי לפניו ולפניהם, לפני העדים, שישבו כלם למשפט, הובא הדבר בנדון האשה, אם להתירה לבעלה או לאסרה עליו. ור"י פולק, אשר לא נשא פני איש, — כמו שראינו תכונת רוחו העשיוה לבלי חת בהיותו ר"י ואב"ד בפראג — לא ירא גם מפני הרופא שמואל, רופא בחצר המלכה, אשר אמרו עליו כי טמא את האשה קלארא, ויוצא דינה לחומרה, ובעלה והרופא הגישו אותו ואת שבעת העדים הרבנים והדיינים, אשר לפניהם נמתחה מדת דינם, למשפט לפני השר, להציל כבודם המחולל על ידו. ומה שלא נוברו כל ה„דקטורים" גם בתאר „רב" הוא מפני שקצת מורי הוראה בקראקא קבלו שכר מקופת הקהל וקצתם הרביצו תורה בלי תשלום גמול ואלה לא נקראו בשם רב, כ"א רק בשם מורנו. מזה יוצא לנו, כי כבר בשנת רפ"ב התיוסדו בקראקא כמה גדולי תורה בראותנו בה בשנה ההיא שמונה אנשים עומדים על משמרת ההוראה. ולא רחוק הדבר, כי היו בעת ההיא פה שנים או שלשה בתי דין קבועים. כי הלא בבר בשנת רע"ט היו פה שתי קהלות, פולנית וביהמית ובראש כל אחת עמד רב מיוחד (עי' מאמרי תולדות ר' אשר ור' פרץ ב„המצפה" שנה א').

בת הרופא שמואל הנ"ל, רופא המלכה, היתה מרת יודית, אשת ר' דוד יונש, שהאריכה ימים הרבה ותמת בקראקא כ"ב אייר שנ"ה, כמ"ש במצבתה ובפינקס החיק דף נ' ע"א. לה ולבתה אידל (שמתה י"ד חשון שנ"ו ונזכרה שם ע"ב) מצבה אחת וחרות עליה: „הרופא הגדול המומחה מהר"ר שמואל ז"ל". מבניו של הרופא נודע לנו בנו ר' משה שקדש את מרת בריינדל ב"ר מנוח הענדל מקראקא, והגאון ר' שכנא תלמיד ר"י פולק חבר פסקים על הקדושין שלו ביחוד והם נזכרים בלשון זו: „פסקים שחבר... מהר"ר שכנא על עניין קידושין ובפרט על קידושי ר' משה בן הרופא ר' שמואל לועז" (צעדנער ע' 695) וברשימת נייביוער נו' 764 סי' ב' מדף 6 עד 27 נמצא: פסק של הר' שכנא על קידושין במר משה בן השר הרופא המומחא כמר שמואל אליעזר יזיי"א, שקידש מרת בריינדיל בת מנוח מכונה הענדיל מקראקא (ווינר, מזכרת רבני איטליא ע' 72 בסו"ם דעת קדושים. ואפשר שר' הענדיל זה הוא אבי משפחת הענדליש, משפחה חשובה ועתיקה בקראקא, אשר ממנה יצאו רבנים חכמים ומנהיגים מדור דור, ובתוכם הג"מ גבריאל האבד"ק נ"ש והמדינה, חתן פרנס הדור הג"מ בעריש (בהגאון ר' ר' העשיל) ואבי הג"מ בעריש עשקעלעס האבד"ד דמדינות מגנצא מורביא והנר. עי' מחכרתי לתולדות גדולי ישראל ע' 26.

3) Lib. inscript Cast. Cracov. a. 1522 T. 33 p. 443, 498, 503 דין כזה, כי הנתבע ישבע ויהיה נאמן בשבועתו נגד שבעה עדים, הוא דבר נפלא מאד, אף שיצא משר שלבו היה טוב ליהודים וכנראה דשתדל לצדד בזכותו ולהוציאו זכאי.

4) בעל „עיר הצדק" בהערותיו בסוף הספר ע' 16 כותב, כי „הרב יעקב לא בא ביום המחרת לקיים את דבר המשפט, ובכן נחרץ עליו משפט קשה, רק טרם יקום בו, ישבעו התובעים שבועת האלה וכו'". והנה כל זה לא נזכר כלל בכתבי הארכיב והכותב הוסיף הדברים מלבו או מלב מעתיקים בעדו. גם מענין הזה הננו רואים שלא ראה בעל „עיר הצדק" בעצמו את הדבר רשום בכתבי הארכיב, כי אלמלא כן, הביאו כהויתו ולא עובר בשתיקה על ארבעת הרבנים ר' ליב, (מר ינוקא) ר' הירץ, ר' ברוך ור' זישא המובאים בין שבעת העדים והזכירם ג"כ בתור עדי ראיה והווק (נוספים על שני הרבנים ר' אשר ור' פרץ) לדעתו בהערותיו הנ"ל ע' 4, כי כבר בימים ההם היו בקראקא חכמים, לומדי תורה. בעל „עיר הצדק" משיג ב„מענה" (על „מפלת עיר הצדק") ע' 28 על החכם ר' רפאל נטע רבינוביץ ז"ל ואומר עליו, כי כלא אמת בתב, כי הרב יעקב המובא בפלילים ע"ד הדבה בשנת רפ"ב הוא הג"מ יעקב פולק, יען „מענין הפסק שלו בענין המיאון הנודע שהיה בשנת רנ"ב בפראג נראה עין בעין שכבר דר שמה". הדברים האלה הם דבדים בלי טעם והגיון כלל, ונעלם ממנו, כי מקודם דר בפרג ו א ח " ב בקראקא, ולא להיפך. הראשון שהוכיח, כי הג"מ יעקב פולק היה מורה הוראה ותופש ישיבה גם בקראקא הוא רבינוביץ הנ"ל במאמרו היקר „העדות ותקונים לס' עיר הצדק" סי' פ"ב (שנדפסו ב„המגיד" שנת תרל"ו במחברת מיוחדת), ואחריו החזיק ברעה זו, או כון אליה, הרב רח"ן דמביצר בספרו „כלילת יופי" ח"א ד"ב ע"ב וד"נ ע"א וח"ב סוף דף ז'. וכן קדמו רבינוביץ להעיר שם במאמרו הנ"ל על תשובת רבנו אליעזר מביהם לרבנו יהודה חסיד, שהבאתי באחד גליונות „המצפה" לקורות ב"י בפולין. ויש להעיד את הסופרים המביאים את הדבר דחשוב הזה (כגון החכמים בובר ב„אנשי שם" ע' 10 וקארו ב„קורות היהודים בלבוב" ע' 113) רק בשם הרב דמביצר ז"ל, בי כבר קדמו בזה החכם רבינוביץ הנ"ל, וראוי הוא שלא נקפח את שכרו הרוחני.

5) עי' מאמרי „תולדות ר' אשר ור' פרץ" ב„המצפה" שנה ראשונה.

6) „כי קמו עליו (על ר"י בירב) שני מלשינים והיה מוכרח לצאת לחוץ לארץ, והממשלה התוגרמית לקחה את רכושו לטמיון" (גרץ ח"א ע' 97—296 ושפ"ר „דברי ימי ישראל" ח"ז ע' 219).

"קודשא" בריך הוא. כך צריך להיות ולא כדעת החכם המעיר (בגליון חמשים), שצ"ל „קדישא". כי בשני הישי"ם, במדרשים, בזהר, בתפלות ובספרי החכמים והמקובלים, נמצא תמיד הנוסח הראשון ולא נמצא אף פעם אחת הנוסח הב' וא"א שטעות נפלה באלפי ספרים ושבשגיאה כתבו. אבל כן דרך חכמינו לקרוא להקב"ה בשם מפשט ולא בתאר, כמו: „שכינה", „גבורה" (אנכי ולא יהיה לך מפי הגבורה שמענום), ה„השגחה", „החכמה העליונה" ודומיהם. וזה עפ"י מ"ש גדולי החוקרים האלהיים, כי הקב"ה הוא החכמה, הקדושה והגבורה בעצמה וכו' השכל, המשכיל והמושכל גם יחד. ולכן אסור לשנות ממטבע שטבעו חכמים. והדברים ברורים למבין. משה יוסף הלמן.

„המעורר". שנה שלמה נמלאה לצאת הירחון הקטן הזה, המלא וגדוש דברים טובים. בדיוק יצא בכל חדש, מבלי שהלאה את הקהל ברקלמות והבטחות. רומם וצנוע שרך לו את דרכו בשנת הקריזים הנוראה הזאת. בהמעורר משתתפים טובי סופרינו בכל הארצות. בפרוספקט, שהוציא עתה מר י. ח. ברנר עורך הירחון הזה, הוא אומר: „יסורו של המעורר אינו „הון בטוח", שבטחונו הוא רק עד שהוא נושא פירות, ואף לא תמיכת אנשים פרטיים או מפלגות שונות, שתמיכתם תלויה לרוב בקפריזים שונים, אלא בבחי ועמלי אני ובעזרתם הנפשית של אחים ברוח ואחים לעט. לפיכך יוכל לבכם להיות סמוך ובטוח, כי דמי החתימה שלכם לא ילכו לאבוד בשום אופן". הננו מעירים בזה, כי דברינו על אדות ה„בשורות הספרותיות" בגליון הקודם אינם ערוכים רק נגד המבשרים החדשים האומרים להעשיר בפעם אחת את ספרותנו ואין שום ספק, שסוף הבטחות צעקניות באלה הבאות פתאם הוא ההדלדלות נמורה ויאוש מחלט. מובן מאליו שלא היתה כונתנו על המוסדים הספרותיים הקימים כבר, כי הלא קיומם מעיד עליהם, כי בני קימא הם ובין הקימים והראויים להתקים עומד בשורה הראשונה „המעורר".

טלפון בלי קוים. אחרי שנעשה הטלגרף בלי קוים היה מעשה הטלפון בלי קוים רק שאלת העת. עתה נעשה בברלין נסיון בטלפון כזה, שדברו בו אל תחנה אחרת רחוקה ארבעים קילומטר וכל דבר נשמע במו בטלפון רגיל, רק האויר לבדו העביר את הקול. מן המכונה עולה חוט ברזל עד שש מטר למעלה מן הגג. אבל אין החוט מחובר עם התחנה האחרת. אל המכונה מחובר מיקרופון, המקיל את שמיעת קול בלחש.

צמח מלאכותי. לא הצליחו עוד חכמי הטבע והחמיה לברוא בעל חי אף מהמדרגה התחתונה, אבל כבר הצליחו לברוא צמח באופן המי בלי נטיעת זרע טבעי. הפרופסור מהאקדמיה הפאריזית ד'ארזינוואל הודיע על אדות בריה כזאת, שעשה הד"ר ל ע ר ו ק מנאנט. את גרעין הזרע שזרע עשה בעצמו מחלק אחד נחשת נמס בחמץ גפריתי ושני חלקים נפת של ענבים. את שני אלה לש ויעשם לגרעין קטן ענול, מילימהר עביו. וישימהו אל תוך נוזל המכיל מעט פערציאנקליום (נ' פרצנט) ומיני מלח נמסים במים. אחרי רגעים אחדים עלה מן המים האלה לעיני הרואים עשב יפה ולו גבעולים ועלים ושרשים, רק זרעו אין בו, כמו שיש בכל צמח.

תרופה לסרטן. הפרופסור מרטון מניו-יורק אומר, כי הוא מצא רפואה בדוקה למחלת הסרטן. בחדשים האחרונים רפא ב"ט חולים בטריפזין, שהוא עושה אותו ממח בהמות. שני מקרי סרטן בבשר הלחיים, שנואשו מהם הרופאים רפא. הבשר המקולקל שנשאר עוד אחרי הרפואה הסיר בנתוח. תלמיד מרטון רפא בניאפל שני חולי סרטן בגרון.

דרכי החניטה. חניטת המתים, אשר המציאו חכמי מצרים הקדמונים, למען לא יבא רקבון בגוית המת ולמען יתקים הגוף לדורות, נעשתה בשלשה אופנים. האופן הראשון נמסר מפי הקדמונים וזה מעשהו: כהן רופא ממונה לבך רשם במעמד רבים מקום החתוך מתחת צלעות המת השמאליות, ובא כהן אחר וחתך ופתח את הבטן ומהר לנום ובל העומדים שמה סקלו אותו באבנים במחלל מתים. אחר זה באו כהנים רופאים אחרים והוציאו כל מעי המת, רחצוהו, זכוהו במים, מרקוהו ביין-תמרים וחנטוהו בכפר ביטום Bergrachs, במור, קציעה ונתר את המוח הוציאו החוצה בכלי ברזל כפוף דרך החטם ומלאו אחרי כן את חלל הגלגלת במינים הנזכרים ושבו וטהרו את המת כלו בדחיצה ושטופה, וחתלוהו בסדוני שש וקשרו אבר אבר לבדו במשך ימי החנוטה ארבעים יום החניט הושם בארון עצי שקמים (ואולי נעשה בדמות אדם). עתה לא קברוהו עוד, בניו או קרוביו שמרוהו בביתם ימים רבים.

אופן החניטה הזה נעשה רק לעשירים במחיר רב מאד. ומי שלא השיגה ידו לשלם מחיר רב, לא הוציאו את המעים מהבטן רק מלאוה בשמן ארזים ויניחו את הגויה בתוך סמים שונים לימים אחדים ואחרי כן יצאו המעים מעצמם עם שמן הארזים יחדו והבשר נתעכל ולא נותר כי אם העור והעצמות. האיפן השלישי היה בזול רחצו את הבטן וינוחו את הגויה בתוך הסמים שבעים יום והבטן לא הורק. לדעת החכם קעלום חדלה החניטה במצרים מן העת אשר נכנעה ממלכת מצרים תחת ירי הרומיים.

ארי' ליבוש אפאטהעקער.

ארגז מכתבים.

חגי חנכה. על אדות חגי חנכה אי אפשר להודיע, מכל עיר ועיר. **נ. נ. פ':** אין לנו פנאי לזה. — **נ"ז בנ"ם:** משם הוצאנו. — **עדלמי:** פרטי ישיבות הקהל אל נא תודיע, אם אין בהם דבר חשוב באמת, הנוגע אל הכלל. גם חרשות שאינן נוגעות ליהודים אין להודיע. — **לשולחי ברכות מז"ט:** הנוסח צריך להיות בלי מליצות יתרות, בלי תארים ובלי תפלות על הצלחת הזוג, הרוצה דוקא נוסח ארוך נחזיר לו את כספו בנכיון הפורטא.

ברגשי כבוד הנני מברך את מר ישכר ראבינער מפּאָראָהע לכליתו עכ"ג מרת מינא נאַגעלבערג ממאַריאַמפּאָל בברכת מז"ט. מז"ט גם לאבותיהם.
זיינוויל שפּארער — פּאראָהע.

ברכת מז"ט לאחי מר מאיר לחתונתו עם מרת מרת סלאַווע בת ה"ר יעקב משה בערנזאָהן מבודזאנוב.
פינחס פּייעהמאַן — פלוהוב.

מעמק לבי הנני מברך ברכה מז"ט את ידידי מר ברוך בייטשער להארסו עם מרת קלארא בלוטה.
יהורה ליב וואלף ורעיתו — קרשאנוב.

הנני מברך מקרב לבי את מחותני הג' מו"ה נחמיה רוזנברג ורעיתו ליום הוכילם את בתם התחת צל אפריון. שלמה ריטר—קאמיעניצא.

ברוך יהיה חביבי מר שלמה רוזנברג במז"ט לכלילת אחוהו. שלמה ריטר—קאמיעניצא.

בכל לבי ונפשי הנני מברך את ידידי הרב הגאון רגדול שלשלת היוחסין וכו' מו"ה פינחס הלוי איש הורוויץ שליט"א אב"ד ור"מ בק' בראדשין לכלילת בתו מרת מירל עב"ג מר זלמן בן הג' מו"ה יוסף גאלדשטאף מקראקא.
דניאל שטערנפעלד מנהל הישיבה הק' „תמכין דאורייתא" — סערעט.

בשם הקהלה בבראדשין הנני מביע במז"ט להרב הגאון וכו' מ' פינחס הורווין אבד"ק ור"מ ולזו' הרבנית ולבתם ליום חתונתה.
מיכל ריעגער, נשיא הקהלה.

חברת „אהבת חסד" בבראדשין מברבת את הרב הגאון אבד"ק שליט"א ואת זו' הרבנית ובתם ליום כליתה. מענדיל שומער, הנשיא בשם החברה.

בשם כל חברת ישיבתנו „תורת חיים" בבראדשין הננו מברכים את ראש ישיבתנו הרב הגאון ובו' מו"ה פינחס הלוי איש הורוויץ אבד"ק עם זוג' הרבנית ובתם ליום שמחת לבם במז"ט.
אהרן געללער הנשיא, יעקב וויינשטאָק הסגן, נתנאל שעבטער, נחום לאַנטשענער מנהלי הישיבה.

הרב הגאון וכו' אב"ד ור"מ בק' בראדשין מ' פינחס הלוי איש הורוויץ, הרבנית ובתם הכלה עם ב"ג החתן יבורבו מאת ה' במז"ט. איצי שפּארער.

מז"ט לרבנו הגאון הגדול וכו' מ' פינחס הלוי איש הורוויץ אב"ד ור"מ כבראדשין ולהרבנות לנשואי בתם.
משה האמער, גבריאל לינדענבערג, חיים יצחק שעכטער הלמידי הישיבה.

מז"ט להרב הגאון וכו' מ' פינחס הלוי איש הורוויץ שליט"א אב"ד ור"מ לכלילת בתו.
בנימין קערן.

הננו מברכים בגיל והכנעה במז"ט את אדוננו ורבנו ראש ישיבתנו מו"ה פינחס הלוי איש הורוויץ ואת הרבנית לחתונת בתם.
אברהם חיים בילינ, פייוול עדער, איצי לאנטשענער בשם כל חברינו תלמידי הישיבה.

בקול צהלה ורנה אקרא מז"ט! מז"ט לידידי מו"ה משה בלומענקראנץ ולרעיתו לחתונתם.
יעקב זיסקינר — יאסלא.

אל כל אלה שהראונו אותות ידידותם בברכם אותנו בכל אופן שיהי' ליום אפריוננו הננו אסיר תורה מקרב ולב עמוק.
משה בלומענקראנץ ורעיתו — גלוגוב.

ברכת מז"ט להורי היקרים להארש בתם אחותי מ' רייזל עם מר' מרדכי שפּאלטער מאורינוב.
נח ב"ץ רזאחוב.

מז"ט מעמק לבי לש"ב מר' אהרן גאלדבערג להארסו את מרת קלארא ווערנער מגארליץ.
שמעון סאלפּעטער.

ברגשי ידידות אביע במז"ט לרעי מר אהרן גאלדבערג להארשו. יהודה שפּיעלמאן — מיעלעץ.

מקירות לבבי אביע ברכת מז"ט לרעי מר אהרן גאלדבערג ממיעלעץ להארסו עם מרת קלרה ווערנער ומז"ט להוריי. פנחס האלענדער—דאמבראווא.

הננו מברבים במז"ט את ירידנו מר יעקב ראסנער לבלילתו עם מרת שיינרל לאה פריעדמאן מנאבשעזיע.
שמעון סאלפּעטער, אהרן גאלדבערג.

ברגשי גיל ואהבה אברך את ידידי מר יונה קערנער להארסו עם מרת סעדל קירלער מדאכיעשין.
שר"ש — דעמביץ.

ממעמקי לבי הנני מביע בזה רגשי חבתי ובמז"ט לגיסי מר יחיאל גרין מפּראמישל לכלילתו עם אחותי מרת קיילא ליכט. מאיר ליכט — סטשוטשין.

תזל כטל ברכתי לרעי מר אברהם פּלוים מסטוטשין להארסו עם מרת לאה פּענדלער מקראקא.
מאיר ליכט — סטוטשין.

ברגשי גיל ואהבה אני מביע להורי מר אברהם דרימער מסטניסלב עכב"ב במז"ט לחתונת בתי מרת מרים עב"ג מר צבי כיקל מנדבורנה.
זאב ווייך — יגילניצה.

מז"ט לך ידידי מר מנחם צוקערמאן מחירוב ליום אפריונך עכ"ג מרת סאָביל רבקה יאָביענער ממיקאלאיוב. אברהם אנטמאן — מאָשציסק.

לתועלת רבים.

רבים מהוך קוראינו שאלונו על אדות השאָקאלאַדע מפבריקאות שונות, שיצא עליה קול, שיש בה חשש שומן של חזיר או של נבלה וטרפה. ואחרי שאין ביד הסוחרים כתבי הכשרים על שאקאלאדע, חוששים קצת מן החרדים מפני מאכלות אסורים להשתמש בשאקאלאדע וינזרו לגמרי. השיאלים בקשו מאתנו להמציא להם איזו פבריקה, המוציאה שאקאלאדע, שאין בה שום חשש אסור, בלומר, העשויה בלי שום הערובות שומן מן החי. על כן טרחנו לעשות חפצם, בקשנו וגם מצאנו. שלחנו חבילות שאקאלאדע מן הפבריקה של

Dr. JOHANN RUCKER & Co.

(Commandit-Gesellschaft)

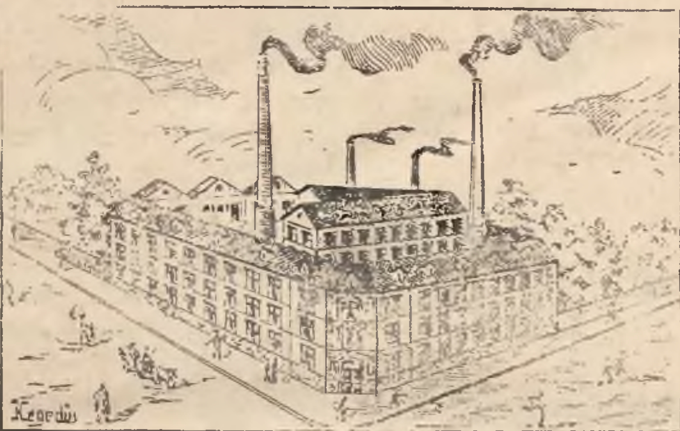
Chocolade-, Canditen-, Biscuits- u. Obstconserven-Fabrik

LEMBERG.

הסירנו את הפירכא מעליה, למען לא יֵדַע מֵאַין היא, שלחנו אותה אל האינסטיטוטות של הממשלה בלבוב ובבודפסט לבדיקת המאכלים בדרך חימי ושניהם מעידים פה אחד, כי בשאקאלאדע מהפבריקה הזאת אין שום תערובת שומן מן החי ולא כל חמר אחר הנותן מקום לספק, מלבד חמר הקאקאו והשומן הטבעי שלו עם הנפת. הפבריקה הזאת נבינה לשלם עשרים אלף בתר לאיש, אשר ימצא בשאקאלאדע שלה איזה שמץ שומן אחר, או דבר אסור אחר אף משהו והיא נותנת לנו ולכל אדם אחר דשות, לשוב לבדוק את הסחורה בדרך חימי בכל עת ובכל שעה. עדות האינסטיטוות האלה, הנדפסה בזה ככתבה וכלשונה, נאמנה בלי כל ספק בקפילא ובמסיח לפי תמו והרוצים לשמש בשאקאלאדע כשרה, שאין עליה שום חשש אסור, נובל ליעצם, לקנות רק את השאקאלאדע מהפבריקא הזאת של **Dr. Johann Rucker & Co.**

וגם בלא זה נכון בי יבכרו אנשי גליציא את הפבריקה הזאת על פני כל הפבריקאות של חוץ לארץ, בי למה נוציא את הכסף מארצנו העניה לארצות עשירות, בעוד שיש פבריקה בגליציא, שאינה נופלת בטוב סחורהה מפבריקאות בחוץ לארץ. עת לנו לעזוב את המשפט הקדום, לבכר המיד סחורת חוץ, אף שסחורה כזאת ממש נעשה בארצנו.

מוציאי לאור את „המצפה".

תעודות האינסטיטות של הממשלה לבדיקת מאכלים בדרך חימי.

Instytut chemiczny c. k. Uniwersytetu lwowskiego.

L. 437. Lwów, dnia 4 stycznia 1906 r.

Nadesłane przez administracyę „Hamicpe" w Krakowie czekolada, została poddana ścisłemu badaniu chemicznemu, z którego się okazuje, iż czekolada ta zawiera tylko kakao, cukier i tłuszcz roślinny. — Jakiegokolwiek bądź tłuszczu pochodzenia zwierzęcego nie zawiera wcale.

Dyrekcya Instytutu chemicznego
c. k. Uniwersytetu lwowskiego.

Országos magy. kir. chemiai Intézet és központi vegykisérleti állomás Budpest, II., Oszlop-utc.

Z. 1804. Budapest, am 7. Dezember 1905.

Die Untersuchung der eingesandten Chocolade ergab, dass dieselbe nur reines Pflanzenfett, also kein animalisches Fett enthält.

Die Direction.

ספור יצירת העולם

בהסכמת עם הדעה בהשתלשלות הבריאה (Evolutionismus) ועם הדעה באחדות מוחלטת ביקום התבל (Monismus)

מאת **ד"ר שלמה רובין**

יצא זה עתה לאור בצורה נהדרה מאד. כל חובבי ספרי החכם הישיש יודו בעד הספר הנהדר הזה.

מחירו כתר אחד.

עץ הדעת

הוצאה שניה

(ההוצאה הראשונה אינה במציאות)

שמות ותכן כל החכמות והמדעים למיניהם בתבנית עץ עם שרשיו וענפיו

מאת **ד"ר שלמה רובין**

תכן הספר מענין מאד לכל דורש מדע.

המחיר 40 העלער עם המשלוח למו"ם ראבאט.

שני הספרים נמכרים אצל המו"ל:

Josef Fischer, Buchdruckerei, **Krakau**, Grodgasse 62.

יצא לאור במהדורה שניה מוגדלת

שירי ציון

65 שידים בעברית, שרגונית פולנית ואשכנזית. המחיר עם פורטו 50 הלר, בחו"ל 50 פפעניג. להקונים 10 אבזמפלרים 20% רכט.

לשירי ציון הנ"ל הופיע ג"כ אצלנו:

קבץ מנגינות

לשיר ולנגן בכנור, נדפס בתכלית ההדור מעיבד ע"י המנגן הידוע מר ה. עהרליך. המחיר עם פורטו 1 כתר, בחו"ל 1 מארק. המחיר ישלם מראש. מרקאות הפוסתה מתקבלות. — הכתבת.

Verein „Zion" Nadwórna, Galizien

Wyd.: { Naftali Hof. S. M. Lazer.

Odpowiedzialny Redaktor: S. M. Lazer

Drukiem S. L. Deutschera w Podgórzu